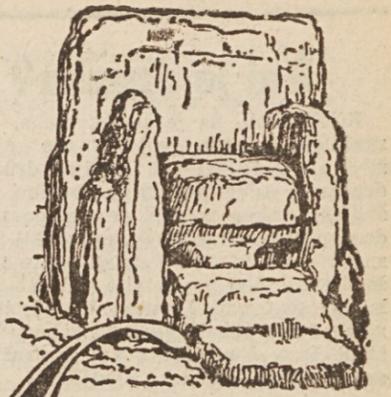

Novoska

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šilling,
v inozemstvu mesečno 4.— šillinge,
Posamezna številka 30 grošev.

kronika

Leto IV.

Celovec, 13. februarja 1948

Številka 7

ENOTNOST ČLOVEŠTVA

Šele pred dvema leti so ustanovili v San Franciscu prvo splošno združenje človeštva. Imenovati ga moramo prvo, kajti dunajski kongres leta 1815 je bil evropski kongres in Društvo narodov je bilo v bistvu Društvo evropskih narodov. Organizacija Združenih narodov je prvi poizkus združiti nele Evropo in dežele, ki jih ali, ki jih je upravljala Evropa, temveč vse glavne narode Evrope, Azije, Afrike in dveh ameriških kontinentov.

Misel svetovnega združenja naravno ni nova misel. Z njo so ljubkovali civilizirani narodi že dolgo časa. Dejansko se zamore označiti za civiliziranega le dotičnika, ki veruje v možnost svetovnih vzorov zakonodaje, pravice in pravičnosti, kot jih morajo priznati vsi razumni in pravični ljudje.

Čeprav je zamisel svetovnega združenja starodavna, se vendar ni nikdar mislilo na to, da bi se jo spremenilo v politično organizacijo, ki bi dejansko objela vse narode sveta. Ko se mi s tako zaskrbljenostjo sprašujemo, če je človeštvo na tem, da se razdeli v dva svetova, moramo tudi ugotoviti, da to ni mogoče zaradi enostavnega dejstva, ker človeštvo še nikdar ni bilo en sam svet.

Ce mi pogrešno izhajamo iz prepričanja — kot to velikokrat delamo — da je svet na tem, da se razdeli na dve ali tri ali več delov, moramo priti do zaključka, da je to doba propada, razpada in pogina. Če pa mi mislimo drugače, da smo namreč na pričetku čudovitega podjetja za združitve človeštva, potem moramo priti do zaključka, da je to doba ustvarjanja. Potem pa trpljenja in bojzani naše dobe niso skrbi umirajočega sveta, temveč skrbi novega sveta, ki se poraja.

Ne smemo pozabiti, da obstoja med Vzhodom in Zahodom železna zavesa že nad 1000 let. Ta zavesa je obstojala že prej, kot sta se pojavila Stalin in Molotov, že prej kot so nastale Rusija, Velika Britanija, Francija ali Nemčija. Železna zavesa med vzhodno in zahodno Evropo je obstojala, od kar se je rimski imperij končno veljavno razdelil na dva dela, z eno prestolnico v Rimu in drugo v Bizancu in od kar se je krščanstvo razdelilo v dve cerkvi, na latinsko in grško.

Mi vsi se moramo na to spomniti, spomniti se morajo na to tudi Sovjeti. Shizma krščanstva med Vzhodno in Zahodno Evropo, med Rusijo in skupnostjo atlantskih držav pa ni edina velika delitev, ki obstoja med narodi te zemlje in ni edina delitev, ki jo je treba premagati za izpolnitev visoke zaobljube popolnega zedinjenja človeštva. Obstoja tudi še mohamedanski svet, indijski svet in kitajski svet in mi se skušamo zediniti z njimi v svetovno skupnost. Naše pokolenje je prvo, v katerem priznavajo ljudje vsaj v načelu, da Islam, Indija in Kitajska niso dežele, ki jih morajo vladati iz Evrope in jih izrabljati, temveč skupine narodov, ki imajo pravico biti enakovredne del svetovne skupnosti.

In končno ne smemo pozabiti, da so šele nedavno zapustile Združene države in druge ameriške republike svoje izolacije in se postale članice svetovne skupnosti.

Za časa vojne smo sestavili in podpisali razne listine. Te listine vsebujejo naše zaobljube za ustvaritev enotnosti sveta. Načela novega svetovnega združenja so očrtnane v zelo splošnih in često nejasnih in dvoumih izrazih.

Kakšen je položaj sedaj, ko skušamo mi izvesti te sporazume? Nobena od glavnih sil, ki bi morale pomagati pri oblikovanju svetovnega združenja, ni za zdaj pripravljena izpolniti svoje dolžnosti.

Kitajska še ni enotna znotraj svojih mej. Ni še indijske vlade, ki bi zamogla biti tol-

mač vseh narodov Indije. Mohamedanski svet je mozaik malih držav. Ni še nemške vlade. V Franciji, v Italiji, v Španiji in v Portugalski in skoraj povsod v centralni in vzhodni Evropi so nove vlade, ki so vse v gotovem smislu provizoriji. Commonwealth ter britanski imperij sta v fazi preurejanja in razvoja. Sovjetska zveza je nova svetovna sila. Amerika je nova svetovna sila. In kljub temu so ljudje, ki predstavljajo te vlade, oni, ki morajo izmisliti dokončno ureditev po prvi zares svetovni vojni v zgodovini človeštva in ki so se obvezali ustanoviti prvo svetovno združenje.

Dospeli smo do one točke v zgodovini človeštva, v kateri so ljudje bolj globoko združeni v trpljenju, ki izvira iz zlega, kot v sodelovanju za dobro. Opažamo zdaj, kako težko je organizirati svetovno združenje za obdržanje miru, za upravljanje pravičnosti in za pospeševanje blagostanja človeštva. In vendar je zadostovalo le šest let, da je Hitler prisilil svet v svetovno vojno. Zelo daleč smo od splošnega miru, toda, če izbruhne vojna, je cela zemlja en sam svet.

Čeprav se ne more ravno govoriti o po-

polnoma enotnem svetu, se vendar lahko govori o skoraj popolnoma enotnem svetu, čeprav se tu dogajajo krize in obnove, nadprodukcije in nezadostna potrošnja, prenzka proizvodnja in brezposelnost. Sile zlega in nerada so mnogo bolj splošne kot navade živeti in delati skupno za blagostanje cele družbe. Trenutno imamo mnogo več uspeha v ustvarjanju sveta ruševin in trpljenj, kot pri ustvarjanju sveta miru in sreče. Priznati moramo tudi, ako nečemo zagrešiti nevarne zmote, da obstoja neka splošna skušnjava. Ta skušnjava obstoja v tem, da se skuša vsiliti celemu svetu tak sistem vladanja in tak način življenja, ki ga imajo posamezni ljudje za najboljšega za mir.

Mogoče se bodo nekega dne zemlja in vsi narodi, ki živijo na njej, združili v eno svetovno civilizacijo. Če se pa to ne bo nikdar zgodilo, to ne bo zato, ker je bil kateri koli mnogih zdaj obstoječih socialnih sistemov sprejet ali vsiljen celemu človeštvu. Svetovna civilizacija mora priznati vsaj splošna nekatera temeljna načela človeške pravičnosti in pravice človeka. Ne bo obstojal komunistični svet, pa tudi ne so-

Zakaj je Sovjetska zveza proti federaciji vzhodnoevropskih držav

Prva razpoka v navidezno enotnem rusko-komunističnem bloku v vzhodni Evropi je po vsej verjetnosti nastala zaradi različnih pogledov med Sovjetsko zvezo in Češkoslovaško na eni strani ter med Sovjetsko zvezo pa Bolgarijo in Jugoslavijo na drugi strani. Ta nasprotja so nastala, ker Dimitrov in Tito ne stremita le po vojaški in gospodarski naslonitvi vzhodne Evrope na Sovjetsko zvezo, ampak poleg tega tudi po sistemu dvostranskih vojaških zavezništev med vzhodno Evropo in državami samimi, ki bi bila naperjena proti »vsem napadalcem« in bi tvorila podlago za carinsko zvezo ter končno za federacijo večine vzhodnoevropskih držav pod njunim vodstvom.

Temu načrtu pa že dalj časa nasprotuje Češkoslovaška, ki je voljna podpisati zavezništva proti Nemčiji, ne želi pa biti potegnjena v kako bolgarsko ali jugoslovansko vojno proti Grčiji in noče postati rep bolgarsko-jugoslovanskega zmaja. Zdaj je Moskva sama preko posebnega članka v »Pravdi« obrnila palec navzdol proti načrtom Dimitrova in Tita za carinsko zvezo in federacijo, češ da nasprotuje politični liniji, katero je določila Sovjetska zveza v kominformi. Te prve razpoke v sovjetskem bloku ne smemo jemati preveč resno.

Tito in Dimitrov sta brez dvoma najbolj ambiciozna komunistična voditelja izven Sovjetske zveze in si hočeta vsekakor izoblikovati nek svoj imperij, toda po drugi strani sta preveč odvisna od sovjetske opore ne le za svojo oblast, temveč tudi za svoji življenji. Zato se ne moreta resno upirati sovjetskim željam. Beograd še govori o federativnih načrtih, Dimitrov pa se je že umaknil z izjavo, da ne le zahodne demokracije, ampak celo Sovjetska zveza ni pravilno razumela smeje izjave, katero je nedavno podal v Bukarešti.

Ko se komunistična internacionala širi, jo začenja vznemirjati isto dejstvo, ki je razbilo socialistično internacionalo ob izbruhu prve svetovne vojne. Za vsemi osebnimi ambicijami nastajajo namreč celo tudi pod rdečo odejo, ki pokriva vzhodno Evropo, ločeni nacionalizmi in separatistični

cialistični svet, niti nekapitalistični ali totalitaristični ali demokratični, temveč svet, ki bo obsegal vse te svetove.

Ako ne bo prodrlo prepričanje, da mora strpnost različnosti postati glavno načelo Združenih narodov, ne bomo sejali semena za svetovni mir, temveč seme za svetovno vojno. To načelo strpnosti med Združenimi narodi zahteva, da ne sme nobena država ali skupina držav skušati vsiliti svojega načina življenja drugim, ki imajo drugačno življenje. To načelo zahteva dve strani. Ono zahteva, da nihče ne vsiljuje drugemu svojega načina življenja, zahteva pa še tudi, da se vsi ljudje uprejo z orožjem in drugimi sredstvi onim, ki jim hočejo vsiliti svoj način življenja.

Ena stvar je, ki je sistem strpnosti ne more trpeti in to je nestrpnost.

Na svetu obstoja in bo obstojalo še dolgo časa množica raznih civilizacij. Ako hočejo Evropa, Rusija, Kitajska, Indija, Islam, Severna Amerika in Latinska Amerika živeti skupno v svetovnem združenju, morajo priznati staro pravilo, da ustvarjajo dobre obrambe dobre prijatelje. One ne smejo misliti, da je v svetovnem združenju dovoljeno vsakomur se vtikati v splošne zadeve.

Različne civilizacije imajo različno zgodovino in tako je prišla vsaka od svojega sistema življenja. Teh civilizacij ni mogoče spojiti ali stopiti v eno samo civilizacijo in v eno svetovno državo. One se morajo združiti v eno svetovno društvo le v zelo prožni obliki konfederacije. Mir bo mogoče obdržati le, če bodo oni, ki imajo večjo moč, znali obdržati potrebno ravnotežje in harmonijo za priznavanje, spoštovanje in strpastost do drugih.

Če so Američani v preteklosti hoteli živeti ločeno od Evrope, od kjer večji del njih izvira, ni bilo to zato, ker so hoteli zanikati ali se odpovedati moralnim tradicijam njihovih dedov. Nasprotno, oni so se oddelili od Evrope, da bi obdržali splošne tradicije azila v objubljeni deželi, azila, katerega tradicija naj bi bila nedotakljiva. Oni so menili, da se je v starem svetu splošna tradicija preživela in zgnila pod nacionalizmom, imperializmom in razrednim bojem.

Pravi Američani se niso nikdar skušali oddaljiti od tradicij človeštva, temveč le od onih ustanov in običajev, ki so po njihovem mnenju izmaličili te tradicije.

Čeprav so Američani praktično bili diplomatsko izolirani, niso oni nikdar mislil le na svoje zadeve. Z vztrajnostjo in velikokrat protodušno, pri čemur so mnogokrat videli iver v očesu svojega bližnjega, ne pa bruna v svojem lastnem očesu, so pridigali ostalemu svetu. Vendar niso pri tem nikdar skušali vsiliti drugim ljudem svoja zasebna in posebna mnenja. Oni so le pridigali o splošnih načelih, ki so jih priznavali v svojih središjih ljudje. Američani dejansko ne morejo sprejeti sveta, v katerem so si v medsebojnem sporu deljene suverenosti, v katerem ni nobenega reda, ako ga ne vzdržuje ravnotežje sil. Njegov ideal je enotnost, ki temelji na splošnosti.

To je razlog, zaradi katerega je ameriški narod takoj, ko je zapustil politično izolacijo, postal pobornik splošnega svetovnega združenja in zveza celega človeštva.

W. Lippman, »The Rotarian«

Ceylon postal dominion

Ceylon je postal 4. januarja avtonomna država. To je prva od britanskih kolonialnih posesti, ki je dosegla status dominiona.

Britanski minister za kolonije je prejel brzojavko ceylonskega ministrskega predsednika sledeče vsebine: »Ministrski predsednik in njegovi tovariši želijo izraziti jo nuditi Vi in svetovalci ministrstva za jih nuditi Vi in svetovalci ministrstva za kolonije pri uresničenju naših najvišjih teženj.«

Kaj je družba?

Kljub temu, da je človek oseba, v sebi zaključeno bitje, poteka vse njegovo življenje v družbi. Od temeljne družbe — družine — dobi življenje. Družina mu to življenje ohranja, dokler ne doraste. V družini se nauči govoriti, opazovati in spoznavati svet in sebe. Pa tudi pozneje, ko je že dorasel, živi neprestano v družbi: v delavnici, na kmetiji, v pisarni, pa tudi v različnih prosvetnih društvi in zabavnih družbah. Prav živo občuti, kaj je družba, ko snuje lastno družinsko ognjišče.

Človek je po naravi družno bitje

Da človek ne živi sam, je zanj tako naravno, kot je zanj naravno, da ima razum. Človek kot tak ne obstaja. To je skupen pojem za moža in ženo, v kolikor imata oba isto naravo, čeprav vsak nekoliko drugače oblikovano (in sicer ne samo telesno, marveč tudi duševno), tako da se duhovno in telesno dopolnjujeta ter šele oba skupaj posredujejo življenje otrokom.

Ta od Boga hotena dvojnost iste človekove narave se odraža v vsem človekovem življenju: v načinu mišljenja, opazovanja ter dojemanja sveta, čustvovanja, hotenja, pa tudi dela. Najbolj otipljivo se seveda kaže ta dvojnost v telesnih razlikah med možem in ženo. Je pa podlaga, na kateri je zgrajeno vse življenje v družbi.

Kaj je družba?

Odgovor na to vprašanje ni lahek. Kakor nam je na eni strani jasno, da družba obstaja in da je več kot vsota njenih sestavnih členov, tako smo na drugi strani v zadregi, če hočemo njen obstoj točneje opredeliti. Že v nerazumnem svetu opazimo, da je celota več kot vsota delov. Tako je tri- zvek več kot vsota treh glasov (n. pr. c-e-g). Sketova povest o Miklovi Zali več kot vsota 25 črk. V rastlinstvu in živalstvu opazujemo, da moremo bolj enostavno bitja razrezati na več koscev, pa iz vsakega kosca nastane znova celotno bitje. Še bolj pride ta razlika do izraza pri človeku n. pr. pri prijateljstvu, v zakonu, v družini itd.

Kaj je za družbo bistveno?

O družbi moremo govoriti samo tam, kjer je več oseb. Najmanjša družba — zakon — obsega dve osebi, toda stremi po naravi, da se razširi v družino. Največjega obsega ni mogoče določiti, ker obsega v človeštvu ali vse živeče ljudi ali pa sploh vse, ki so bili, so in bodo kdaj živeli. Družbeno povezanost seveda najbolj čutimo v najmanjših družbah, v zakonu, družini, občini, fari, najmanj pa v najboljsežnejših kot je človeštvo.

Razen večjega števila oseb je še potrebno, da so te osebe med seboj povezane s skupno idejo, s skupnim ciljem. Zavest te skupne ideje, tega skupnega cilja je lahko pri posameznikih različno močno razvita. Mnogi jo jasno spoznajo ter zavestno streme, da to notranjo idejo kar najbolj popolno uresničijo, mnogi pa se drže samo starih navad. Toda z razumom lahko to družbeno idejo, ta skupni cilj spoznamo in po njem tudi navadno ločimo družbe v razne vrste.

Skupno sožitje pa zahteva neki red in nosilec tega reda, ki jim pripada naloga, da skrbijo za vzdrževanje reda pri skupnem prizadevanju za uresničenje skupnega cilja. To je v zakonu mož, v družini starši, v občini župan ter občinski odbor, v državi nosilec državne oblasti (vladar, predsednik republike, narodno predstavništvo — kakor pač določa ustava). Oblast je ena sama in v naravi družbe utemeljena ter dana. Nosilec oblasti je seveda lahko več in se lahko določajo na različne načine (n. pr. z dedovanjem, volitvami itd.) Bistveno za oblast je, da ima pravico zavežati člane družbe k raznim dejanjem, ki služijo uresničenju skupnega cilja (država predpiše davke za kritje skupnih potreb), in prepovedati razna dejanja, ki temu nasprotujejo (kazenski zakonik).

Tako bi lahko rekli, da je družba bolj ali manj trajna združitev več oseb, ki pod vodstvom določene oblasti delajo za uresničenje skupne ideje, skupnega cilja, ki jih družbi.

Taka družba je več kot vsota vseh udov, dejansko obstoja, toda njen obstoj moremo ugotoviti samo po njenih učinkih. Z rokami zagrabiti je ne moremo, ker ne živi ločeno od svojih členov, marveč samo v posameznih ljudeh. dreš.

Opombe:

V navadnem govoru navadno ne ločimo besed družaben in družben. Vendar bi bilo želeli, da se zlasti v pisani besedi, pa tudi v govorjeni ustali raba besed družaben družben in družbin v naslednjih pomenih:

družaben za družabne prireditve, ki imajo namen gojiti povezanost med ljudmi z različni skupnimi zabavami, izletji itd.;

družben za to, kar izražamo s tujo socialen; socialno vprašanje naj bi se slovenski imenovalo družbeno vprašanje; enako družbena ureditev itd.;

Po zemeljski obli

ČESKOSLOVASKA

Čeprav leži Čehoslovaška onstran železne zavese, Čehi vendar še niso klonili pred pritiskom, ki hoče njihovo državo za vsako ceno spremeniti v rdečo policijsko državo. Pogumni ljudje imajo na Češko-slovaškem še priložnost, sicer res pojemajočo priložnost, da svobodno nastopajo proti poizkusom za zatiranje resnice. Nekaj pogumnih glasov se je celo dvignilo proti dejstvu, da je Kremelj prepovedal Češko-slovaški sodelovanje pri evropskem obnovitvenem načrtu. Isti pošteni in odkriti ljudje so zdaj trdo in javno udarili po komunistih, ki so skušali namenoma zakriti dejstvo, da so kovali zaroto za umor nekaterih najpomembnejših članov vlade. To obtožbo je izrekel na seji češkega parlamenta nekomunistični pravosodni minister. Minister za informacije, ki je komunist, ni dovolil, da bi radio objavil izjavo pravosodnega ministra v zarioti ter o odkritju orožja na sedežu tajništva komunistične stranke. Čeprav je ta zadeva za češko ljudstvo silno važna, ne bi to ljudstvo nikdar slišalo niti besedice o njej, če bi mogel rdeči minister za informacije cenzurirati tisk tako, kakor cenzurira radio. K sreči doslej lahko delujejo nekomunistični časopisi in nekomunistični uredniki brez državne policijske kontrole in tako se je ta zgodba med češkim ljudstvom zelo razširila. Ta dogodek bo imel gotovo usodne posledice. Gotovo ne bo zaustavil rdečega pritiska za popolno podreditve države sistemu, ki vlada za železno zaveso. Komunisti, ki služijo Kremlju, bodo verjetno podvojili vnemo za dosego tega smotra. Komunisti imajo važne strateške položaje v praški vladi, zlasti v ministrstvu za informacije ter v notranjem ministrstvu, s pomočjo katerih lahko marsikaj storijo. Delujejo na isti način kakor so delali za izgradnjo sovjetskih lutkovnih vlad v Romuniji, Bolgariji in Poljski. Čehi so po svojem izročilu svobodoljubni in utegnejo kljubovati tej grožnji, toda za vedati se moramo, da imajo opravka z zvičajno in brezobzirno silo. Vsak optimizem o dobrem izidu te neenake borbe je zato utemeljen.

ROMUNIJA

Sovjetska zveza in Romunija sta podpisali dvajsetletno pogodbo o prijateljstvu. Sicer še niso bile objavljene točno podrobnosti pogodbe, toda čisto gotovo je, da bo Romunija s to pogodbo še tesneje gospodarsko in politično povezana na Sov-

jetsko zvezo, kakor je bila doslej. Sovjetska zveza, ki je pred nedavnim odklonila zamisel Dimitrova o balkanski federaciji, je s tem jasno pokazala, da ji je bolj všeč ločena odvisnost satelitov, kakor pa tesna medsebojna povezanost med njenimi sateliti, ker bo imela lažji opravke z vsako posamezno državo kakor pa z blokom teh držav. Zato je gotovo, da bo morala Romunija s svojo politiko in s svojo zunanjo politiko popolnoma služiti Moskvi. Dokaz zato imamo že v brezobzirnem zatrtju vseh opozicijskih strank v Romuniji. Pred dvema dnevi sta Britanija in Združene države v Bukarešti ponovno protestirali proti temu, da sedanja vlada stalno krši potsdamski sporazum ter druge sporazume, kakor tudi mirovno pogodbo, katero je podpisala lansko leto. Ni verjetno, da bi ti noti bolj vplivali na delovanje Groze in njegovih ministrov kakor prejšnje note, eno pa je gotovo, to bo ojačilo anglo-ameriško nasprotovanje proti temu, da bi bila Romunija sprejeta v Združene narode.

FRANCIJA

Francoski socialisti so se pobotali s finančnim ministrom Mayerjem. Francija je bila v zadnjem trenutku rešena politične krize. Zaskrbljenost, ki sta jo izrekla britanska vlada in mednarodni denarni sklad, je bila zelo neprijetna številnim francoskim prijateljem v tujini. Na veliko se je čutila bojazan, da bi omenjeni svobodni trg v Franciji ter dvojni menjalni tečaj franka po zgledu dvomljivega poizkusa gospoda Einaudija v Italiji škodovala mednarodnemu zaupanju. Socialistični voditelji z Leonom Blumom na čelu so bili odkrito v zadregi zaradi neugodnega sprejema francoske denarne reforme v Britaniji. Obžalovali so vsak korak, ki bi bil na poti izboljšanju angleško-francoskih odnosov zlasti v času, ko je britanska vlada končno le pričela delati v tem smislu. Nova francoska denarna politika bo morala prestopiti praktično preizkušnjo. Sedanja francoska vlada, ki se opira na socialiste in center, je vlada prosvetljenih liberalnih gospodarstvenikov s čutom za praktično reševanje vsakdanjih vprašanj. Ti ljudje so v praksi in po političnem stališču oddaljeni od francoskih socialistov morda prav toliko kakor socialisti od komunistov. Kakor britanska laburistična vlada mora tudi francoska vlada praktično reševati vprašanja, ki jih nalaga kriza. Sporazumno delo med obema vladama ni le potrebno ampak tudi možno.

Elastičnost komunistične taktike

Ljudje zapadamo pogosto napaki, da si ne vzamemo dovolj časa, da bi kako osebo ali stvar dovolj proučili ter si jo ogledali od vseh strani. Po prvem vtisu si ustvarimo sodbo in smo potem razočarani, ker ljudje drugače odgovarjajo, kot smo si v svoji domišljiji zamislili ali se dogodki drugače razvijajo, kot smo mi predvidevali.

NEDOSLEDNOST KOMUNISTIČNE TAKTIKE

Nobena umetnost ni dokazati komunistom bodisi v Sovjetski zvezi, bodisi v drugih državah, dolgo vrsto nedoslednosti: da danes poveljujejo isto, kar čez nekaj dni razglasijo za zločin proti delovnemu ljudstvu. Najbolj kričeč primer je bil morda Stalinov pakt s Hitlerjem in pogosto sodelovanje partizanov z okupatorji.

NEDOSLEDNOST JE PRAV ZA PRAV DOSLEDNOST

Kot je bil Hitler najbolj odkrit v prvi izdaji knjige »Mein Kampf«, tako je tudi pri komunizmu važno odkriti temeljne ideje, ki se jih vedno drže. Med take osnove spada Marksov in Engelsev Komunistični manifest, čigar 100 letnico bomo letos doživeli. V tem Komunističnem manifestu beremo med drugim: »Komunisti se bore za dosego neposrednih ciljev v in-

teresu delovnega razreda, toda v sedanjem gibanju, zastopajo obenem bodočnost gibanja.«

To pomeni z drugimi besedami, da si mora komunist vedno prizadevati, da s svojim delom zagotovi obenem dvoje: 1. obstoj Sovjetske zveze, ki predstavlja trdnjavo komunizma v kapitalističnem svetu in o tem obenem »bodočnost gibanja«, ker je naloga Sovjetske zveze, da zanese ideje svetovne revolucije v svet; in 2. dosego »neposrednih« in možnih ciljev v interese delovnega razreda.

V ČEM JE DOSLEDNOST?

Doslednost komunistov je v tem, da se dosledno drže načela, ki jim dovoljuje različno taktiko, če je le usmerjena k zadnjem cilju, k svetovni revoluciji. Delo jim je pa tudi olajšano, ker se dosledno drže načela, da namen posvečuje sredstva. Zato je komunist v postranskih vprašanjih lahko enako popustljiv kot je nepopustljiv v težnji po izvedbi svetovne revolucije. Proti očitku nedoslednosti pa se bo vedno bori, ker uporablja drugačno izrazoslovje kot mi in meri svoja dejanja z drugo moralo kot je naša. Tako je mestni svetnik Zürichu Woog odgovoril na očitek, da je poveril 5000 švicarskih frankov: »Mar nize ravnal prav, če sem s 5000 franki iz blagajne za »vzporejanje povojne pomoči« rešil propada najvažnejše orožje stranke, »Naprej« (komunistični list)?«

Če hočemo pravilno razumeti izjave in delo komunistov, se moramo potruditi, da njihovo govorico prestavimo v svojo, sicer bomo doživljali razočaranje za razočaranjem in se bomo dali voditi za nos kot otroci, ki si še ne morejo ustvariti svojega mnenja.

Vojaški odbor Združenih narodov je soglasno sklenil proučiti poročilo pododbora o skupnih kontingentih in sestavi oboroženih sil Združenih narodov, ki bi glasom Istine Združenih narodov morale biti na razpolago Varnostnem svetu.

Južna Tirolska

Pomen tega malega koščka zemlje bi lahko v primeri z obsežnimi ozemlji, kjer so se meje v zadnjih letih spreminjale, smatrali kot neznaten. Kar pa je velike simbolične in praktične važnosti, je dejstvo, da je nova Italija zagotovila Južnim Tirolcem avtonomijo in na ta način popravila krivice, ki so se tej maloštevilni manjšini južno od Brennerja dogajale za časa fašističnega gospodarstva.

1918 je bila Tirolska popolnoma nemška in del Avstrije. Po zaključku prve svetovne vojne pa so jo razdelili s tem, da so zasedli južno polovico iz čisto vojaških razlogov; proti temu postopku pa se niso dvignili samo Tirolci temveč tudi oni deli prebivalstva, ki niso govorili nemško.

Ogorčenje je v tej deželi in tudi drugod raslo, ko so Italijani, čeprav so na vse načine zagotavljali svoje najboljše namene, pričeli izvajati v deželi politiko skrajnega šovinizma. Nemška narodnostna skupina se je čutila v svojem položaju prikrajšana; njeno šolstvo in vzgoja sta bila spočetka omejena, pozneje odstranjena.

Ko so v drugi svetovni vojni zavezniki sklenili napraviti Avstrijo zopet za samostojno državo, vendar pa pozneje niso hoteli spremeniti njenih meja, tako da bi zopet upostavili enotnost Tirolske, je bilo naravno, da so se Tirolci začeli ozirati proti Italiji pričakujoč od nje spravne kretnje.

Do te je prišlo v obliki pogodbe, ki sta jo dne 5. septembra 1945 podpisali italijanska in avstrijska vlada in ki zagotavlja Nemcem in Italijanom v pokrajini Bozen in Tridenta popolno enakopravnost. Ta pogodba je izhodilna sedaj sprejetega samoupravnega statuta.

Ta samoupravni statut je v stanju odstranitvi bojazan, da bi se mogle izkušnje iz leta 1919 zopet ponoviti.

Čeprav je vlada v pokrajini Tridenta in Gornje Adiže, kakor jo Italijani imenujejo — ki pa je izven Italije povsod znana pod imenom Južna Tirolska — zaupana italijanski večini, je bila nemški pokrajini Bozen zagotovljena lastna pokrajinska vlada. V večjem delu pokrajine po imenu Trento imajo Italijani večino, medtem ko je večina pokrajine Bozen nemška.

Način in oblika, kako bodo ta statut izvajali, je na vsak način odločilnejšega pomena kot njegovo besedilo. Nadaljno zadržanje italjske vlade bodo pazljivo zasledovali vsi oni, ki upajo, da bo Italija končno prenehala s svojim ozkosrčnim stališčem nasproti manjšinam, katerega je še do nedavnega kazala.

Maršal Tito o živčni vojni

Maršal Tito je v govoru, ki ga je imel pred udarniki v Beogradu, napadel Ameriko, češ, da seje vojno nevarnost. Rekel je, da vojne ne bo, ker narod ne želi vojne. Vse skupaj je le živčna vojna.

Jugoslavski ministrski predsednik Tito je odklonil tudi Marshallov načrt za obnovo Evrope in napadel voditelje desnih črskih socijalistov v Evropi, katere je nazval služabnike ameriških kapitalistov. »Reakcija v naši državi je slaba«, je izjavil Tito, »v incenzemstvu pa je na žalost dovolj močna. Inozemska reakcija nas hoče s psihološko vojno demoralizirati in s tem ohromiti našo obnovo.«

Sovjetskim državljanom so prepovedali stike s tuji

»Washington Post« komentira nov sovjetski dekret, ki prepoveduje sovjetskim državljanom posredne stike s tuji.

Kremelj je s dekretom dne 27. januarja prepovedal vsak besedni stik kakršne si bodi narave med vsakim tujcem in vsakim sovjetskim državljanom, ki ni uradnik zunanjega ministrstva, železniški, telefonski ali poštni namoččenec, hotelski delavec ali uslužbenec v državni trgovini.

Če bi na primer kak obiskovalec Sovjetske zveze, recimo ameriški časnikar iskal gradivo za svoje članke in bi pozdravil kakega domačina: Dobro jutro, očka, ali ni današnje vreme izredno milo za ta letni čas in na tej zemljepisni širini?, bi mu moral Rus odgovoriti nekako takole: »Gospodin, ali bi bili tako prijazni in bi to vprašanje pisмено predložili zunanjemu ministrstvu, ki to ve in ki vam bo z veseljem odgovorilo.«

Skratka vsak sovjetski državljan razen že omenjenih kategorij, bo zavil v posebno osebno železno zaveso in bo kaznovan po kazenskem zakoniku za vsako po tajni policiji ugotovljeno kršitev dekreta, ki smo ga zgoraj omenili. Vsakdo lahko sam ugan, kako bo ta dekret vplival na družinske razmere tistih Američanov, Angležev in drugih tujcev v Sovjetski zvezi, ki so poročeni z Rusinjami ali Rusi. Mogoče pa nam bodo mogli to vprašanje uspešno pojasniti naši čilski prijatelji, ki so intervirali petindvajset sovjetskih diplomatov ter jih pridržali za talce za eno v Sovjetski zvezi rojeno svobodno bivšega čilskega poslanika v Moskvi. (LPS-CAD)

SLOVENSKI KLASIK:

France Prešeren

Dne 8. feb. 1849 je v Kranju umrl največji slovenski pesnik France Prešeren. Ne za časa njegovega življenja in delovanja, niti ob njegovi smrti si še slovenska javnost ni bila tako točno na jasnem, kdo je bil Prešeren. Ljubljansko meščanstvo ga je cenilo kot nadarjenega pesnika za ljubljence in se bolj zanimalo za stvari okrog njegove osebnosti kot pa za njegove pesmi. Živel je pač od danes na jutri. Ni bilo še osnove, ni bilo tiste samozavesti v lastno tvornost, ki bi dala iz sebe inteligenčno plast, po kateri bi se ravnal narod, ki se je bil zdavnaj prej po Vodniku, Linhartu pa do Trubarja izrekel, da hoče imeti svoje leposlovje, svoje izrazito bistvo, svoje pisatelje in pesnike ter samostojno mesto v družbi ostalih kulturnih narodov.

Prešeren je v slovenskem leposlovju vzrastel kot zvezda repatica. Čeprav je sam v življenju kot mnogi, lahko rečemo, večina slovenskih leposlovnih delavcev, doživel v zahvalo za svoje oranje v slovenski literaturi v glavnem le kopico očitkov in malo hvale, je poznejši rod kmalu spoznal, da je bil prav »strgani dohtar« Prešeren največji sin slovenske matere in tak je malone ostal do danes.

Danes, po skoraj poldrugem stoletju Prešernovega pesniškega dela moramo ugotoviti sledeče: France Prešeren je bil tisti, ki je s svojim pesniškim genijem svobodnemu narodu dal knjigo poezij, ki jih moremo mirne duše prinesiti v krog izbranih drugih, številnejših, kulturno starejših narodov.

Vse, kar je bilo pred njim, so bili začeti, prvi koraki. Tudi Vodnik je še majhen napram njemu. Prešeren je slovenski besedi dal barvo in vonj, ki je prišel tako iznenada, da je za nekaj desetletij ostal vzor pesnikov. On, ki se je samo seznanil z leposlovnimi veličinami drugih narodov — te je bil spoznal, ker je bil več tujih jezikov, je iz veličine svojega talenta, v svojem rodnem jeziku, katerega je on genijalno poplemenitil, ustvaril pesmi, ki bi jih vsak današnji nepristranski presojevalec postavil med najlepše ustvaritve tedanje dobe.

Prešeren je naslednji pesniški rod tako presenetil, da moremo nekaj desetletij govoriti le o njegovih pesniških epigonih (posnemovalcih). On je bil tisti, ki je pel v slovenskem jeziku, katerega so takrat celo mnogi lastni sinovi-izobraženci imeli za jezik, v katerem se veliko povedati ne da. In Prešernova zasluga je, da je slovenski narod kasneje našel pesniške talente, kakor so bili Cankar, Kette, Murn in Župančič, kajti Prešernova beseda je ostala biser za vsakega slovensko govorečega človeka. Tisti poznavalci, ki še danes obrobim slovenskim rodovom, ki po sili zgodovinskih dogodkov govore narečja, trde, da ti niso Slovenci, ti Prešerna ne poznajo, če pravijo, da je slovenščina njim

manj razumljiv jezik. Prešeren je pisal svoje pesmi v jeziku, ki je bil last vseh vej slovenskega naroda.

Rodil se je v Vrbi pri Blejskem jezeru leta 1800. Gimnazijo je dovršil v Ribnici na Dolenjskem. Univerzitetne študije pa je opravil na Dunaju. V to veliko mesto, tedanja glavno mesto avstroogrške monarhije ga je vlekla želja po osebnem napredku, želja po svetu in po doživetjih. Na Dunaju je spesnil prve pesmice, ki so bile še v nemščini. Vrnil se je v domovino, bil odvetniški pripravnik pri mnogih odvetnikih po Slovenskem, dokler ni šele leta 1846. dobil dovoljenje za samostojno advokaturu v Kranju, ki jo je pa vršil le tri leta, kajti 8. februarja 1849. je umrl za vodenico. Ne gre opisovati vseh njegovih težav s poklicem: že na Dunaju si je bil nakopal nasprotnike, ki so mu očitali »svobodnjaštvo«. Takratni mladi rod je bil namreč nasproten Metternichovi diktaturi, kateri je očital, da izrablja vero in duhovništvo v svoje namene ter da hoče ljudi držati v duševnem suženjstvu. Kako in kdaj si je Prešeren nakopal pečat takrat usodnega »svobodnjaštva«, je težko reči, zaslužil ga tudi verjetno ni nikdar, pač pa ga je najbrž kateri od njegovih sorodnikov, ki mu ne prej ne slej niso bili naklonjeni, kot takega označeval pri oblasteh in to je zadostovalo. Petnajst let se je boril za samostojno advokaturu in vedno je bil odklonjen iz istega vzroka. Ko jo je končno dobil, je njegova življenjska sila bila že načeta. Svoje pesniško poslanstvo pa je že bil izpolnil. Leta nesrečne ljubezni in trpljenja so mu dala tisti veliki zagon, duševna razgledanost mu je dala zunanji lep okvir, zavest, da je slovenske matere sin, mu je dala še tisto zavednost, da je svojim srčnim bolečinam in življenjskim razočaranjem dal duška v materini besedi, katero je s svojim genijalnim pesniškim talentom znal v dosego svojega namena poplemeniti.

Prej smo omenili, da je Prešeren slovensko pesništvo postavil na evropsko raven.

— Da — Pred več kot enim stoletjem je v najčistejšem liričnem občutku in v lepi vezani slovenski besedi v tedaj najpopolnejših pesniških oblikah zapel iz svojega srca in ta njegova pesem je postala dokument o zmožnosti slovenskega naroda njegovega jezika in njegove lepote.

Prešerna pa ne smemo presojevati, ne da bi govorili o bitju, ki mu je s svojim ponašanjem napram njemu povzročilo toliko osebnega trpljenja, iz katerega pa so se rodile najlepše cvetke njegove poezije.

Bila je Primičeva Julija. Ljubezen do nje predstavlja vsebino večine njegovih pesmi. Izredno občutljive nature, kakor je bil, je iskal v svoje dopolnilo ženskega bitja in sicer po zunanji podobi in tako bitje je našel v njej. Hrepenel je po srečni, globoki, čisti ljubezni. Hrepenel je po njej

kot človek in ne kot pesnik. Iskal je z njo primer svojega ideala. In prav to, da ga je ona odklonila kot človeka, je njega kot človeka tako globoko prizadelo, da se je njegova bolečina izlila v dragocenih bisernih njegove poezije.

»Žalostna komu neznana je resnica, de
jo ljubim,
v pesmih mojih vedna, sama govornica
de jo ljubim.
Ve že noč, ki bridko sliši zdihovati me
brez spanja,
ve že svitla zarja, dneva porodnica,
de jo ljubim...«

Bila je to neuslišana ljubezen in v pesmi izpoved človeka, ki je iskal v ljubljenski ženski izpopolnitve in stopnjevanja samega sebe. Ljubezen mu je bila žarišče, iz katerega je pogledal v najskritejše kotičke človeškega srca. Objel je s svojo bolečino, izraženo v pesmi, človekovo zunanost in notranost.

»V samoti iz oči mi solza lije,
zatorej pesmi tebi v čast zložene
iz krajev niso, ki v njih sonce sije.«

Julija je bila hčerka bogatega ljubljanskega trgovca. Tedanja trgovski stan pa je še vedno upiral oči navzgor, k plemenitnikom, ki so takrat gmotno že propadali, stara slava in tradicija pa sta metali še dovolj bleška. Ženin iz takega rodu bi bil po želji Primičeva Julije in predvsem njenih staršev. Prešeren je bil advokat. Tudi tak je bil zaželen. Toda pesnik je žel med ljubljansko gospodo le slab glas. Julija ga je odklonila.

»Moram de, si ukazala
hojo k tebi opustit,
zvedla deklica si zala,
kako znam pokoren bit.

Al serce mi drugo vstvari,
al počakaj, de to bit
v persih neha, — Bog te obvari!
Pred ni moč te pozabit. —

Čeprav je pesnik srečal v življenju Ano Jelovškovo, s katero je dobil otroka, je njegova ljubezen do Julije ostala živa do zadnjega. Tudi največje njegovo pesniško delo »Krst pri Savici« je delno posvečeno njej. Glavni zagon Prešernu za to njegovo delo, po mišljenju nekaterih novejših literarnih zgodovinarjev, pa je bil njegov svobodomiseln nazor, ki naj bi poveljal upor zadnjega pogana proti krščanstvu. To najbrže ne bo držalo. V tem slučaju bi mogli trditi, da bi bil krščanski okvir le lupina. Mogoče pa je trditi nasprotno. Dejstvo bo držalo, da je pesnik v tem svojem velikem delu zapel himno svojim nedoseženim idealom in je z njim hotel poveljati tudi svoje že pokopane življenjske sanje. Če je zapel:

besed, zato mu je tudi on odgovoril:

»Ne bi zamerili mladeniču, ki bi v teh resnih časih praznoval praznik srca, pač pa bi vsi zamerili nekemu, ki je že preživel svoj maj!«

Sedaj so kmetje razumeli, kajti vsi so vedeli, da se je vdovec Gubec potegoval za roko Piijeve hčere, ki pa ga je odbila.

Gubec ni odgovoril, kakor da je opazko preslišal. Potem so razpravljali mirno dalje. Kljub temu, da so uspešno sklepali razne važne zadeve, bi oster opazovalec lahko zasledil, da se Gubčev in Guzetičev pogled drug drugega izogibljeta. Po izvedenem glasovanju je obveljal Guzetičev predlog o načinu rešitve Gregoriča.

Guzetič in Pasanec sta se skupaj vrnela domov. Miha je bil slabe volje in zamišljen. Najraje bi vse pustil v nemar in odšel nekam daleč. Prizadelo ga je Gubčevo prizanašanje. Pasanec pa ga je pregovarjal.

»Ne bodi tako občutljiv! Gubec ne tehta besed in zato jih tudi mi ne jemljimo preresno.«

»Ali ne vidiš, da stalno poudarja le sebe, čeprav smo tudi drugi mnogo storili za našo stvar. Sebičnež je! Bojim se, da bomo to spoznali, ko bo že prepozno. Še se boš spomnil, da sem predlagal Ilijo za našega vodjo. On je pač mož na mestu, ki se je že mnogokrat izkazal, kar pa o Gubcu ne moremo trditi,« je Miha povedal svoje skrite misli.

Pasanec pa je še vedno zagovarjal svoje:

»Gubec je najstarejši med nami in ima imenitno zvezo. Ni slab človek in njegova častizeljnost nam more le koristiti. Iz tebe pa govori le srce. Naša stvar je sveta in zahteva celega moža, ti pa si se razde-

»Največ sveta otrokom sliši Slave, tja bomo našli pot, kjer nje sinovi si prosti vol'jo vero in postave...«

je s tem mislil nedvomno predvsem osebo. To so vrstice, v katerih izraža svoj osebni odpor proti ljudem, ki so vse življenje metali za njim očitke, prav tako je v teh vrsticah zajeta vera v bodočnost in moč svojega naroda.

»Krst pri Savici« je v bistvu pesem odpovedi. Toda ta odpoved ni splošna. Je odpoved, ki mora pomiriti pesnikovo notranost. Ta odpoved pomeni spravo z usodo, toda na ta način, da ji v bodoče ne bo več oporekal, da si ne bo zidal gradov v oblakih in se ne več pehal za svoje osebno srečo. Torej odpoved tudi ljubezni in s tem sredi. Odslej bo nosil v sebi samo »peknel ali nebo«, kakor mu bo pač namenjeno.

Prešeren pa ni bil cilj napadov le radi svojega svobodomiselnega življenja, temveč tudi radi svojih pesmi, katerim so očitali, da so pohujšljive. Svetovalji so mu, naj poje preprosto, v jeziku navadnega človeka in o stvareh, ki navadnega človeka, predvsem kmeta zanimajo. Naj mu koristi. Prešeren se jih je branil z »Novo Pisarijo«, v kateri se iz njih norčuje takole:

»Bog ti zaplati uk, po tvoji volji
bom pel: gosence kaj naj repo varje,
kak perdeluje se krompir najbolji...«

Politično se Prešeren ni udeleževal, zavzel pa je svoje stališče do tedanjega ilirizma, ki je propagiral enoten slovensko-hrvaški jezik. Poznal je Vraza osebno in se v teh razorih z njim razšel. Čeprav je bil Slovenec in navdušen Slovan, je bil pa tudi dovolj realen, da je znal odkloniti »majko Slavo«, ki je v takratni dobi pomenila za Slovence nič drugega kot njih lastno oslabitev.

Prešeren je kot pesnik in kot človek osebno, ki je drugačna, iz katere koli strani jo pogledaš. O njem pač ne moreš govoriti, kot bi razlagal otrokom v šoli. Tudi pero, ki o njem piše, ga ne sme z nasilno preproščino ponarejevati. Tudi učenci šole v srednji šoli zvedo, kdo je pravzaprav bil Prešeren. Lahko jim je reči: človek, ki je iz ljubezni delal pesmice in sicer pred več kot sto leti. Te pesmice pa so take, da jih še danes vsi občudujemo in jih bodo tudi vsi bodoči rodovi občudovali.

Prešeren bo torej še ostal velik in lep predvsem za tiste, ki se bodo v njegovo lepoto in nesrečo srca znali poglobiti:

»Slep je, kdor se s petjem ukvarja,
Kranjec moj mu osle kaže;
Pevcu vedno sreča laže,
On živi, vmerje brez dnarja.«

Prešeren je poleg Cankarja najčistejši slovenski poet. Življenje samo mu pač n prineslo prav nič dobrega, kot vsem drugim tudi ne, ki so orali ledino slovenskega leposlovja. Njegovo izmučeno telo pa je do bilo spomenik, katerega iz nobenega granita ni mogoče postaviti, dobilo je spomenik največje hvalečnosti in ljubezni vsega slovenskega naroda. Drobna je knjižica njegovih poezij, a v njih je neprecenljiva bogastvo: biseri in kri naša.

Anton Koder:

Kmetjski triumvirat

Zgodovinska povest

9.

Deklica je hotela spraviti starega očeta v hišo, pa je raje ostal zunaj. Prisedla sta bliže ognju in stavec ji je pričel pripovedovati o nesrečni usodi njihove družine, o svoji oslepitvi v ječi, kjer je pet let trpel.

»Čudna usoda!« je vzkliznil stavec. »Pred sedemdesetimi leti praded, pred štiri-ridesetimi jaz in sedaj tvoj oče, moj sin Ilija! Kdaj bo polna kupa našega trpljenja? Vendar sem srečen s teboj, dekle, ker je resnica, kar mi je pripovedoval Guzetič.«

Jela je razumela, kam meri s temi besedami. Zardela je in strahoma dejala:

»Oče, recite, da ni greh misliti v tem trenutku nase in na njega, ki z nami čuti našo nesrečo?!«

»Ne, Jela! Hvalim Boga, da ti je poslal v teh težkih časih poštenega moža, ki ti bo pomagal. Največjo srečo ti želim. Nocoj mi je odkril skrivnost svojega srca. Pognudil nama je tudi zatočišče v svoji hiši, ki sem ga zaradi tebe tudi sprejel. Danes zadnjikrat prenočujeva med ruševinami našega doma. Ko bo jutri posijalo sonce, me boš peljala pod novi krov.«

Šesto poglavje

Teden dni za žalostnim dogodkom so kmetje zopet zborovali. Tokrat pri Gubcu v Stubici. Poleg že znanih vodij je bilo pri-

sotnih še nekaj veljavnejših kmetov. Gubec jih je pozdravil z besedami:

»Zadnji dogodek je potrdil našo črnogledost in nas svari, da pohitimo, če hočemo, da ne propademo. Prosim za predloge, katerih rešitev je najnujnejša!«

Nekaj trenutkov je bilo vse tiho, potem pa se je oglašil Guzetič in zahteval, da govore o Gregoričevi rešitvi, ki je nad vse nujna, ker brez njegove vodilne roke nič ne pomenijo.

Kmetje so navdušeno vzklizali Iliji — vojvodu. Gubec pa je bil vidno razžaljen in je povzel:

»Dobro mi je znano, kaj nam pomeni Ilija Gregorič. Prav je, da se zanimate zanj, zato vas prosim, da stavite predloge, kako bi rešili prvega voditelja, kakor pravite!«

Kmetje so čutili, da je Gubec nejevoljen. Eden je predlagal, da zažgejo Tahyju grad in s silo rešijo Gregoriča. Guzetič pa je nasprotoval vsaki sili in je predlagal, da pride ob koncu trgatve veselico, na katero povabijo tudi Tahyja, ki naj bi ga potem pred vsemi Jela prosila za očeta. Če ne bi uspeli, bodo še vedno lahko uporabili silo. Guzetič je govoril navdušeno in zopet so navzoči klicali Iliji na zdravje.

Gubec je zardel:

»Ali ni sramota zločinca prositi?« je ugovarjal.

»Prositi ni sramota, posebno, če nam mnogo koristi,« je podprl Miha svoj predlog.

»Če se posreči, da Ilijo osvobodimo, lahko istočasno praznujemo tudi veselo poroko njegove hčere«, je pritaknil Gubec z glasom, o katerem je bilo težko soditi, izraža li prijateljstvo ali nevoščljivost.

Razen Guzetiča ni nihče razumel pomena

hil med nas in Jelo. Ker veš, kako gleda na to zadevo Gubec, ti je jasno, da ta tvoja zveza izpodkupuje izkrenost med nami.«

Molče sta korakala dalje. Na križišču pa, kjer ste se njuni poti cepili, sta se prijateljsko ločila, zatrjujoč si medsebojno pomoč in zvestobo.

Sedmo poglavje

Trgatve je bilo konec. Pridelek je bil do kaj dober. Toda običajnega veselja ni bilo. Kakor da je opazil to splošno tesnobo, je jel Gubec sam pripravljati ljudsko veselico. Nanjo je povabil vse velikaše, pa tudi vse tlačane iz obližja. V prvi vrsti pa je hotel privabiti grofa Tahyja.

Veselica je bila v nedeljo. Od vsepovsod so se valile množice kmetov. Tudi Tahy se je odzval povabilu. Dopoldne je poslal svoje hlapce, da naj prisluškujejo ter mu sporoče vsako sovražno besedo proti gosposki. Sam pa je odjezdil s svojim oskrbnikom Černičem v Stubico šele popoldne. V pogovoru je Černič pričel razprezati svoje mreže.

»Tako ugodne prilike, kot se vam danes nudi, ne boste imeli kmalu«, je pričel.

»Mislite na ono mladoletno golobico?« je nekoliko zamišljeno vprašal graščak.

»Kaj pa drugega. Če se mi danes ne posreči vas zadovoljiti, bom vedno ostal le ponižni grajski oskrbnik.«

»Gubca, Guzetiča in Pasanca ne pustite iz oči. Zdi se mi, da bo današnja veselica le pesek v oči, da bi ne videl, česar ne smem videti. Veselico obiščem le zaradi naroda in ne zaradi mož, ki so me povabili. Če je narod na moji strani, bodo zadnji zgubljeni, če pa...« ni dokončal stavka graščak. (Dalje prihodnjic.)

Pisana poljana

IVAN CANKAR:

MOJE ŽIVLJENJE

Znanec mi je pravil, kdaj in kako je bil spoznal svojega očeta. Ob mrtvaški postelji. Oče je ležal tam, črno oblečen, v lica bel in trd, ali nenavadno lep, ves pomlajen. Desno oko je bilo zatisnjeno, levo pa na pol odprto; skozi špranjo izpod gostih črnih vešic je gledal obli rob rjave punčice, gledal živo in naravnost vsakoga, kdorkoli je vstopil v izbo in kjerkoli je stal.

Sklonil se je sin k očetu in v tistem trenutku je bil v lica prav tako trd in bled. Napol odprtega očesa pogled mu je rekel mirno in ljubeznivo: »Poglej me zvesto, ki me še nikoli nisi videl!« In sin je spoznal, da se je bila prelila gorka kri očetova do zadnje kaplje na brezčuten kamen.

Na predvečer moje selitve v Ljubljano je stopila mati čez prag in mi je pogledala v lice; v tistem samem pogledu sem spoznal njo, ves svoj dom in svoje življenje od rojstva.

Kar je bilo do tega trenutka, je bilo življenje v zraku, v vetru, v sončni luči, med zvezdami, v pesmi škrjanca in vonju ajde — vsepovsod je bilo, samo ne med ljudmi, samo ne doma med črnimi stenami. Zdaj, v enem samem pogledu, v enem samem hipu je bilo mahoma vse razodeto, nasilno, neusmiljeno.

Dolgo je stala mati na pragu, ali pa se mi je dolgo zdelo; in me je gledala naravnost, kakor gleda sama smrt ali sam Bog. Iz mojega presekanega srca ni bilo besede, komaj da je nepriklicana šinila preko suhih ustnic.

»Saj ne maram v Ljubljano! Mati, saj ne maram!« Nenadoma je bil njen pogled ves drug, ves miren, kakor da se je razgledavalo po cesti.

»Zdaj boš večerjal!«
Stala je v izbi, ozrla se še naokoli, kakor da bi hotela reči nekaj drugega, nekaj resničnega. Nazadnje je rekla še enkrat tako tiho, kakor da je mislila vse nekam drugam:

»Zdaj boš večerjal!«
In je šla; tako, kakor gre mati, ki je zvest suženj svojih otrok: tiho in plaho.

Vse mi je bilo odkrito, planilo je v strašni goloti pred oči.

»Nikogar nisi ljubil; še matere ne, še njé ne, te svetnice!«

Da bi vsaj ne bila rekla: »Zdaj boš večerjal!« Kajti rekla je s to besedo: »Večerjal boš, jaz ne bom; moja kri in moje solze boš večerjal!«

Spoznanje me je grobo sunilo ob tla. Ugledal in zaslišal sem tik pred seboj stvari, mimo katerih sem hodil prej slepec in gluhec.

»Kar beži!« je reklo v meni.

Kar beži iz teh krajev trohno in smrti! Kajti vse, — kar je bilo — trohno in smrt. Na vsakem koscu kruha materina solza; v vsakem pogledu tiho očitjanje; v vsako besedo grenek vzdih. Življenje, od ure do ure, od dne do dne, od vekomaj do vekomaj, zmirom enakomerno, vse to življenje je suženjska miloščina, mimogrede ob jarek vržena! In še za to miloščino hvali Boga, hvali ga za ta koruzni močnik. — Tudi pri nas je sama koruza — na vaši šoli splošne čistke. — V teh grenkih mislih pa je bil Bog sam s svojo ljubeznijo. — Svoje najbližje, ki sem jih do tega hipa komaj zdaleč poznal, sem ugledal nenadoma v topli, jasni, ljubeznivi luči, da bi jih po vrsti objel in poljubil ter jih prosil odpuščanja. Šele ob žaru ljubezni zagleda človek vse mnogoštevilne črne pege na svoji duši. Nobena ne ostane skrita, nobena ni pozabljena, niti ena se ne dá za zmirom izbrisati. Spovednik odpušča grehe in daje odvezo, srce samo pa ne odpušči nikoli in ničesar, pozna edinole vnebovpijoče grehe, »ki ne bodo odpuščeni ne na tem svetu, ne na onem svetu.« Srce ima svoj poseben katekizem; kar je v šoli in v cerkvi smrten greh, je srca vesela prigoda; toda smrtnih grehov, ki jih verno zapisuje srce, ni v šolskem katekizmu.

Pil sem v zakristiji mašno vino iz ke-liha; to ni bil greh, srce ga ni zapisalo. Večerjal sem in nisem pomislil na mater, ki je sedela zunaj na pragu in ni večerjala; to je bil smrten greh.

In še to pravično srce samo je polno hinvščine; še sodnik je grešnik. Kadar zapisuje grehe, mu je to zapisovanje milo in sladko opravilo; prijetne solze toči ob svoji lastni pravičnosti. Spoznanje nevaležnosti me je bolelo do krvi, ali ob tisti bolečini se mi je streslo vse telo v sladkem drgetu. Kajti greh mi je bil pokazal lepoto, ki sem jo žalil, dobrotnost, ki je nisem ljubil.

Veliko prenese človek, to vem sam; par konj bi ne zvelklo tovara, ki ga nosi na

plečih že otrok. Ali da se dá toliko in tako dolgo, kakor je trpela moja mati, je bil čudež, ki si ga še zdaj ne morem natanko razložiti. Žena je desetkrat močnejša od moža, mati pa devetkrat devetdesetkrat.

Če bi bil rekel svoji materi, da naj mi za ped odmakne Ljubljanski vrh, zato, ker preveč tišči na Močilnik, bi ga bila najbrž zares odmečnila. Bog daje materam čudne uganke. Na primer: kako bi se pripravilo kosilo za osmero ljudi, če ni groša v hiši in če ne da štacunar niti soli na upanje? — Kosilo je na mizi. Skrivnostno gre življenje dalje naprej. Strma in hrapava je pot, težak je voz; na vozu sedé otroci, osmero jih je; jedó in pijó, smejejo se in kričé; mati je vprežena; če bi se odpočila, če bi stopila prepočasí, bi jo švrknilo preko sključenih pleč: »Hej potegni!« Tam kje pod visokim klanecem omahne. Omahne in umrje. In še umreti

KAREL MAUSER:

KOTAJEC

V prvi razred sem hodil v Gorjah. Stanovali smo pri Daneju. Hiša je bila velika, pred hišo veliko gnojišče. Koj zraven hiše je bil dolg konjski hlev, kjer so vozarji imeli konje, ki so vsak dan razen nedelj in praznikov vozili les z Mrzlega studenca in s Pokljuke.

Za hlevom, v rahli rebri se je sončil Biščev travnik s čudovito dobro hruško rumenko, koj za mejo pa so zorili Benkovi medenčki, zgodnja jabolka, belorodečkaste barve. Vem še dobro, da sem vsako vetrovno popoldne ležal pod Biščevo hruško in vdano čakal, kdaj bo kakšna smuknila z veje in mi padla v naročje. Pod to hruško bi brat Ivan skoraj oslepel, ker se je v diru spotaknil in padel na krepec (pipec, klepej).

Izpod te hruške sem prvič videl tudi Kitajca. Ne našemljenega, ampak pravega, z žoltosivim obrazom in s črno kito ter s porcelanasto belimi zobmi. Nesel je naročaj sena konjem v hlev in čeprav sem bil precej od njega, sem kar otrdel od strahu.

Koj, ko je zginil v hlev, sem planil spod hruške in na vso sapo pridirjal k materi.

»Mama, Kitajec!«
Od tistega dne sem se bal sam kam iti. Venomer sem imel pred očmi žolti obraz in poševne oči, črno kito in bele zobe.

Kadar nisem bil priden, so me strašili doma s Kitajcem. Vselej, kadar sem šel

jo je sram; zdi se ji, da je storila krivico tistim, ki so živeli od njenega življenja. —

Dolgo v noč nisem zaspal. Oče in mati sta belala. Oče je šival mojo obleko, mati gladila in spravljala moje perilo. Vroče in zatočno je bilo v izbi.

»Naj bi šel rajši za hlapca!« je rekel oče.

Mati je molčala. — Ko sta vpihnila luč, je žarko zasvetil mesec skozi okno; tako bela in sijajna je bila mesečina, da bi bil lahko bral ob mizi. Vedel sem, da bo treba zgodaj vstati, zato sem zatisnil oči, da bi zaspal. Kadar jih nisem klical, so potrkale sanje same na trepalnice in toliko jih je bilo, da sem izbiral med najslajšimi; ali kadar sem jih vabil in prosil, ni bilo glasu od nikoder. Pusto in težko mi je bilo srce.

Okreml sem se, da bi zastrl okno, ker mi je sijala rezka mesečina še skozi trepalnice. Ugledal sem mater, ki je klečala ob svoji postelji. V mesečini je bil njen obraz bel in čist kakor od kamna. Tudi ona se je ozrla name.

»Kaj ne spiš.«

»Ne morem!«

Vstala je, stopila k meni ter me prekrižala; koj nato sem zaspal. Ko sem se ob rani zori vzdramil, sem imel lica vsa mokra od solz.

iz hiše, sem se ozrl po vseh voglih; dokler nisem bil trdno prepričan, da mojega strahu ni nikjer.

Danes sem velik in več vem, kakor sem vedel takrat v prvem razredu. Tudi to vem, da je bil Kitajec ujetnik, ki so ga ujeli Bog ve kje. Spominjam se, kako je včasih sedel pred hlevom in strmel predse. Gotovo je gledal umazane valove Amu-Darja, kitajske ravnine in riževa polja. Mislim je na svoje otroke, drobne Kitajčke, na zatlego vpitje kulijev in na umazane ceste živahnega predmestja.

Danes šele čutim, kako veliko krivico sem storil temu človeku v svojem srca. Baš sem se njegovega domotožja, njegovega hrepenenja, ki je imelo tako daljno pot. Želim si, da bi ga srečal, da bi me pogledal s svojimi poševnimi očmi in da bi si segla v roke.

Tudi jaz bom nocoj sédel pred barako in strmel predse. In bom brat, Kitajcu. Preko daljnih morij, preko gorá in zamočvirjenih ravnin bom šel k njemu, ki mora biti danes že starec, mimogrede bom v njegovi deželi utrgal razcevelo češnjavo vejo in mu jo dal.

Teško je domotožje. Kakor kadilo diši, kakor kadilo je grenko.

Neznane ljudi z vseh svetov združuje. Zato sem blizu Kitajcu z žoltim obrazom in s poševnimi očmi, s kito in s porcelanato belimi zobmi.

Sredi poti

Zdi se mi, kot bi bil sredi poti, pa sem v viharju pot pravo odkril, ko sem se s silami v sebi boril, zdaj pa me prava pot silno skrbi.

Vse kažipot je zbrisal naliiv, skrb pa me v srcu le bolj še skeli, a ni razgleda, znamenja ni, kjer bi v goščavi smer pravo odkril.

K božjemu nebu pogled sem vzravnal. Bog; ki je sonce in zvezde nam dal, Bog, ki je v sebi sama modrost,

dal bo človeku, dal meni moči, da bom našel, kar iščem vse dni: cesto do sreče, do večnosti most.

K. E.

Brodnik in profesor

Brodnik je peljal na brodu učnega profesorja čez široko in globoko reko. Učenjak se je razgovarjal s preprostim možem in ga vprašal: »Ali razumete kaj o matematiki (računstvu)?«

»Prav nič. Še nikdar nisem ničesar slišal o njej,« je odvrnil brodnik.

»Zelo mi je žal, da ste tako neumni. Četrtno življenja ste izgubili.«

Čez nekaj časa je profesor zopet vprašal: »Ali pa morda veste o astronomiji (zvezdoslovju)?«

»Prav nič. Nikdar nisem slišal o njej,« je odgovoril brodnik.

»Kaka škoda. Drugo četrtno življenja ste izgubili je dejal profesor in čez nekaj trenutkov je znova vprašal: »Morda pa kaj razumete o paroplovbi?«

»Nič. Še nikoli nisem slišal o njej,« je odvrnil brodnik.

»Silno mi je žal. Izgubili ste tretjo četrtno življenja,« je rekel profesor.

V tistem trenutku se je začul strašen tresk in pok. Splav je zadel na pečino sredi reke. Brodnik je zavpil: »Ali znate plavati?«

»Ne, ne znam in nikdar nisem znal,« je žalostno odgovoril učen profesor.

»Zelo mi je žal. Izgubili boste celo življenje. Brod se bo potopil.«

Za dobro voljo

Posebno znamenje

»Oh, gospod komisar,« prileti vsa zbežana gospa Brihta na policijo, »mojega moža že dva dni ni domov. Gotovo si je kaj naredil.«

»Ali bi lahko povedali kakšno posebno znamenje, po katerem bi ga spoznali, če najdemo njegovo truplo?«

»Lahko, gospod komisar: jeclja.«

pogledom in ukazujoč mu je velel: »Nič ne boš dobil, nobenega posta, niti zapora ne! Ne maramo te! Ali me razumeš? Delat pojdi h kmetu, saj si zdrav in močan! Kaj bi se valjal po zaporih! Sram te bodi!«

Jurij Ažmah je ostrmel. »Kaj, zakaj in kako?« je rekel »še vsakikrat sem bil potrjen, žandar mi je obljubil, da bom, nogo imam ožuljeno, kdo pravi, da ne bom zaprt?!«

»Postava tako pravi, zapomni si to! — Zakaj te ne maramo? Zato, ker si premalo učen za nas! — Ali ne? Pa mi hitro povej, koliko je dvakrat tri? — Vidiš, da ne veš! Si že padel, ne moremo ti pomagati! Odkar imamo novo hišo, takih ljudi ne sprejemamo več, kateri čisto nič ne znajo; imamo pametnejših dovolj! — Na polje, pa motiko v roke, Jurij Ažmah, drugače —! Adijo!«

Godrnjajočega, da bo že žandarju vse povedal, ga je odpravil jetniški paznik iz dvorane...

Hm!...

Sodnik mi je rekel, naj zapišem v sodbo, da je bil Jurij Ažmah zaradi očitne slaboumnosti oproščen od obtožbe...

Meni je vse prav!

Potem je, kakršno ima navado, premeril parkrat dvorano, slednjč pa postal pred menoj, zmajal z glavo, me drobno pogledal in rekel: »Kaj ne: slabi časi, slabi! Boj za obstoj vedno hujši, pogoji za življenje vedno težji. Ali ste videli? Dandanes brez neke mere izobrazbe niti v zapor več ne pridete! — Svoj čas, da ste le imeli nekaj razredov, pa ste se lahko prilizali do zlatega ovratnika! Sedaj vam je treba že zrelostnega izpričevala, da vam puste kot pisarniškemu praktikantu šivati spise in lepiti zavitke!...«

Ne vem, ali vse to resno misli...

Zabopal je s prsti po mizi, stopil skozi sobo, zabopal po naslonjalu klopi in po oknu, nazadnje pa izjavil še sledeče: »Pri moji veri, edino, kar se dandanes še lahko postane brez dokaza usposobljenosti, je menda res le — poslanec!«

Dokaz usposobljenosti

Pisatelj Fran Milčinski nam v zgodbi popisuje Jurija Ažmaha, ki je bil star znanec sodnikom in sodnijskim paznikom. Ta mož je bil najbolj srečen takrat, ko je sedel v zaporu. A tudi za Jurija so minili tisti srečni časi: niso ga hoteli več zapreti.

Danes je bila zopet dokaj zanimiva razprava: primer vlačugarja Jurija Ažmaha. Zanimiva ni toliko zaradi samega slučaja, nego zaradi čudnih nazorov, katere je o tej priliki razodel moj sodnik! Moj sodnik je sploh čudak; vsi pravijo: ali bo odlikovan s kakim redom ali bo pa moral v pokoj, nekaj ga gotovo zadene v kratkem!

Vlačugarja Jurija Ažmaha si je torej po svoji stari navadi natančno ogledal in ovohal, potem mu je izprašal »generalia«, namreč kako mu je ime in kako se piše, koliko je star, kam je pristojen itd. in ali reči kaj »živalic«. Pri te vrste ljudih spada namreč tudi slednje vprašanje med »generalia«.

Jurij Ažmah, 30 let star, pristojen v Šmartno, se je prestopal z ene noge na drugo, dobrovoljno se gugajoč v kolenih, in je prijaznega obraza odgovarjal, kakor je vedel in znal. Na zadnje vprašanje zadržan živalic je prezirljivo omenil, da ima le sempatje katero »ni vredno da bi govoril!« Zasukal je potem pogovor na drug predmet in vprašal, kje so oni gospod sodnik, ki so ga zadnjič sodili. Kaj »golant« gospod da so bili: dali so mu en mesec zapora brez slehernega posta in podarili so mu celo belo dvojačo zato, ker jim je igral komedijo. Skliceval se je na navzočega jetniškega paznika za pričo, kake posebne talente da ima on, Jurij Ažmah: kdo mu je kos pod našim cesarjem! On, Jurij Ažmah, požira namreč kamne; prave resnične, cestne kamne, in kadar jih je požrl kakih osem ali deset, si pusti potrkati po

želodcu, pa notri zarožljajo in ni to nika-ka goljufija, ampak umetnost! — Tako se je pobahal Jurij Ažmah in se hkratu izrekel pripravljene, za prav skromno nagrado takoj prirediti veliko predstavo označene umetnosti, katero ponudbo je pa sodnik seveda odklonil z ozirom na dostojanstvo kraja in časa.

Sodnik je velel Juriju Ažmahu, naj sede na klop; sam si je pa njemu nasproti primaknil stol, se oprl na stolovo naslonjalo in ga pričel prijateljsko izpraševati, kje je nazadnje delal ali služil in kaj ga je prineslo semkaj. Zgovorni Jurij Ažmah je drage volje povedal, da je bil nazadnje za hlapca daleč, daleč tam na Gorenjskem, še naprej od Marije Pomagaj, v kraju, ki se mu pravi Trbiž. Ta kraj je pa sila čuden kraj. V tem kraju jedo ljudje tudi v petkih golaž, cerkev imajo pol premajhno, njemu Juriju Ažmahu, so pa koprive vtičkovi v škornje! Zato je vzel svoje poselske bukvice, zapustil Trbiž in jo nazaj ubral proti Šmarni gori, da gre obiskat Mamko Božjo, ker sta oba v isti fari doma. Prišel pa ni do svojega cilja. V Medvodah ga je prijel žandar, baš ko je prihajal iz hiše, kjer je bil od prijazne gospodinje obdarovan s kosom kruha in z dvema čikoma. Enega teh čikov je še imel in ga je tudi pokazal sodniku, toda le od daleč...

Vse to nevajeno, zagonetno ravnanje je spravilo dobrovoljnega Jurija Ažmaha iz sti hitro umaknil roko s čikom za hrbet, mu pričel pretipavati glavo, zapirati in odpirati oči, gledati vanje, mu tolči po kolenih, še jezik njegov je hotel videti!

Vse to navajeno, zagonetno ravnanje je spravilo dobrovoljnega Jurija Ažmaha iz ravnotežja in plašen in z nesigurnim glasom je vprašal: »Pa ne, da bom kaj postov dobil?«

Sodnik ga je pogledal z dolgim in ostrim

GLAVNE MISLI IZ KNJIGE:

Katoliška socialna politika na razpotju

(NADALJEVANJE IN KONEC)

V zadnji številki „Koroške kronike“ smo prinesli vsebino in oceno knjige „Katoliška politika na razpotju“, delo profesorja za gospodarske vede na graškem vseučilišču, dr. Josefa Dobretsbergerja. Danes prinašamo nadaljevanje in konec.

V. Novi nastavitvi

V tem poglavju nakaže prof. Dobretsberger nekaj danes najbolj perečih vprašanj in skuša nakazati pot rešitve. Pri tem pride do naslednjih zaključkov:

1. Načelo socialne pravičnosti, ki je pri Tomažu Akvinskem osrednji pojem socialne etike in ki zahteva, da ne dobi vsak enako, marveč vsak svoje, je v kapitalizmu z njegovim avtomatičnim trgovim sploh neizvedljivo. Za katoličane ni dovolj, da v gospodarski dejavnosti prehudo ne kršijo državnih postav in da dajejo od časa do časa miloščino v dobre namene, da pomirijo svoj občutek krivde, marveč morajo tudi v gospodarstvu uresničiti zapoved ljubezni.

2. Omejitvev lastnine. Po Tomažu je zasebna lastnina utemeljena v človekovi naravi in je zato nujna v vsakem družabnem redu. Toda raba zasebne lastnine mora biti v korist vseh. Zato Cerkev ne prizna nobenega gospodarskega reda, ki odpravi vsako zasebno lastnino in nobenega, ki bi odvzel zasebni lastnini vsako obveznost do skupnosti. Zato zakonov, ki omejujejo svobodno rabo zasebne lastnine,

s katoliškega stališča ne moremo zavracati, češ da gre za »mrzlo socializacijo«, ker gre samo za uzakonitev socialne pravičnosti, ki jih ljudje sami ne marajo več izpolnjevati. Vprašanje dopustnosti pride lahko v poštev samo glede mere, do katere smejo omejitve segati.

3. Strah pred državo. Za časa totalitarnih režimov je Cerkev vedno zaščitnica osebne svobode. Toda samo zaradi tega ne smemo še zavzemati odklonilnega stališča do poddržavljenja in načrtnega gospodarstva. Vloga zasebne pobude je bila koristna v dobi, ko je imelo gospodarstvo velike možnosti razmaha (naraščanje prebivalstva), dočim vodi danes v uničevanje, v kolikor jo neko nepravilno uporablja. Razen tega predstavljajo današnje državi- ce mnogo manjšo nevarnost za osebnost kot mednarodni trusti, karteli in podobno.

4. Brezdelni dohodki. V vsakem gospodarstvu je nešteto prilik za nastavek tzv. brezdelnih dohodkov, ki nastajajo ob izkoriščanju ugodnih prilik, ki se pojavljajo brez odgovarjajočih zaslug tistih, ki te ugodne prilike izkoristijo. Davek na dohodek (dohodnina) skuša te dobičke zajeti, kar pa nikdar popolnoma ne uspe. Najlaže je moči brezdelne dohodke vseh vrst ugotoviti v poddržavljenem gospodarstvu, kjer je možno te dohodke uporabiti v občo korist. Isto nalogo bi mogla izvršiti v okviru mednarodnega gospodarstva zveza najvažnejših proizvajalnih panog v sve-

točni trust, ki bi proizvodnjo omejil na kraje, kjer so pogoji najugodnejši, ki pa bi ostale države za izpad njihove proizvodnje primerno odškodoval.

5. Delovno razmerje. Zadnje čase opažamo nagnjenje, da se svobodno delovno razmerje v vedno večji meri spreminja v vezano delovno razmerje (tarife, statuti) in strokovne organizacije zadobivajo značaj organov načrtnega gospodarstva. Z zagotovitvijo trajne zaposlitve pa izgublja delavstvo značaj »proletariata«, za katerega je gospodarska negotovost značilen znak. Tudi zahteve socialne politike v zaščito delavčeve družine (stanovanja itd.) lažje izvede načrtno gospodarstvo.

6. Pojem »pravične« cene je za klasično gospodarsko vedo tako nesmiseln kot »krepostna vodna sila«. Toda moderna politika cen daje kljub mnogim novim vidikom, ki jih je treba upoštevati, več možnosti doseči »pravične« cene kot svobodno tržno gospodarstvo.

Nacionalizem se je sprevrgel v imperializem, dočim je internacionalizem ideologija razrednih nasprotij. Katoliška sociologija priznava narod kot kulturno občestvo, čeprav odklanja nacionalizem kot ideologijo, in priznava internacionalizem v Cerkvi, čeprav ga odklanja kot enotno kulturo.

V obravnavanju zgoraj navedenih vpra-

šanj je pisec prikazal, da današnjih razmer ne smemo soditi po samih imenih, ker so se dogodile v gospodarstvu velike spremembe. Nove smeri kažejo v mnogih ozirih večje možnosti za uresničenje katoliškega socialnega programa kot dosedanje tržno gospodarstvo.

VI. Velika napaka v računu

1. Vprašanje svobode.

Ker je človeštvo prekinilo svoje vezi z Bogom, z objektivno danim redom, je doživelo veliko razočaranje: neomejena svoboda je privedla v politiki do diktature, v gospodarstvu do monopola in v odnosih med narodi do imperializma.

2. Sociologizem.

Nauk o relativnosti znanja, da je tudi znanje odvisno od časa in okolice, je tipičen pojav, ki dokazuje, da je naša doba v zatonu. Čeprav katoličan temu popolnemu relativizmu ne more pritrditi, se vendar zaveda, da vodi stremljenje po ustaljeni določenega zgodovinskega sestava do novih sprememb. Po piščevem mnenju bo prišla pobuda do novih oblik življenja iz področja politike.

3. Transcedentalni koordinatni sestav.

Krščanstvo ne živi samo v tem svetu, marveč je zanj ta svet samo prehod, čas preizkušnje — povsem drugače kot socializem, ki hoče doseči za vsako ceno blagostanje v tuzemskem življenju. Pri tem pa se pokaže, da je sebičnost, ta rušilna sila v družbi, toliko močnejša, kolikor bolj se predajamo skrbi za telesno blaginjo in da je družbeno soglasje toliko lažje uresničiti, kolikor manj važnosti polagajo ljudje na svetne dobrine. To je tudi vsebina Kristusovih besed: »Ne skrbite torej in povprašujte: Kaj bomo jedli, ali kaj bomo pili, ali s čim se bomo oblekli? Zakaj po vsem tem povprašujejo pogani. Iščite najprej božjega kraljestva in njegove pravice in vse drugo se vam bo navrglo.«

Knjiga končuje: V tem koordinatnem sestavu so rešljiva socialna vprašanja, na katera totranska etika, ne pozna odgovora — račun se izide, velika računaska napaka je odpravljena« (str. 160).

Naslov knjige sam je upravičen v toliko, v kolikor smo danes na vseh področjih na meji dveh svetov in v kolikor smo zaradi spremenjenih razmer prisiljeni marsikatero staro resnico izraziti v drugi obliki. Da nekateri posamezniki, zlasti starejši čustveno vise na starih oblikah, ki so jih v mladosti morda sami pomagali graditi, ni specifično današnji pojav. V naši dobi pride to samo zaradi tega bolj do izraza, ker se razmere hitreje in temeljiteje spreminjajo.

V delu je tudi nekaj manjših napak, ki motijo. Na str. 139 je n. pr. pravilno omenjeno, da okrožnica Rerum novarum izrecno ne omenja, da je treba pri določanju mezde upoštevati tudi storilnost podjetja, toda treba bi bilo na tem mestu omeniti, da našteva okrožnica Quadragesimo anno zmogljivost podjetja kot posebno točko oz. vidik pri določanju višine mezde. Dogodki zadnjih let vse bolj očitno dokazujejo, da se današnja kriza zaostruje v boj nevere proti veri. Zato je bolj gotovo, da bo obnova sveta izšla iz vere, ne pa iz politike, kot meni pisec.

Glavna vrednost knjige pa je v tem, da sili bralca k samostojnemu razmišljanju, dreš.

če v puščavi Sahari in v Indiji. Na podlagi raznih raziskovanj so pa dognali, da je najbolj vroče v bivši italijanski vzhodni Afriki, v mestu Massaua ob Rdečem morju, kjer imajo skozi vse leto povprečno temperaturo 31 stopinj nad ničlo. Srednja temperatura teh krajev je še vedno za okrog 8 stopinj večja, kot največja vročina pri nas. Meseca julija je tam taka vročina, kakor jo ima naše telo (37 stopinj).

Najbolj vroča pokrajina na svetu je »Dolina mrtvih« v puščavi Mohave v južnovzhodni Kaliforniji, ki je 3 do 13 km široka, čez 160 km dolga in leži 67 m pod morsko gladino. Povprečna toplota znaša pozimi 17 stopinj nad ničlo, poleti pa 34 stopinj. Pa so v raznih letih dognali tudi še večje vročine. Tako leta 1911: 50 stopinj, leta 1912: 48 stopinj, 1914: 52 stopinj, leta 1915: 56 stopinj, leta 1916: 52 stopinj, leta 1917 in 1918: 51 stopinj, 1919: 50 stopinj, 1920: 50 stopinj. Leta 1913 je bila ondaj največja vročina, kar jih je bilo sploh kdaj na svetu, namreč 56 in pol stopinj. Človek ne more trajno bivati v tej vroči puščavi. Dežuje malokdaj, in še to večinoma ponoči, a včasih izhlapijo kapljice, še preden padejo na zemljo. Iz doline ni nobenega odtoka in so v sredini sama močvirja. V tej dolini je največ kuščaric, kač, krastač in žab, kar tudi ni nič prav vabljivo. Celo domačini — Indijanci se julija in avgusta izselijo v hribe,

O celovškem prekopu »Lend«

Odkar obstoja Celovec, oziroma, odkar je obstojala naselbina na današnjem mestu, kjer je Celovec, so nje prebivalci stremeli za tem, da bi z Vrbskim jezerom dobili tudi zvezo po vodi. Ideja prekopa je torej tako stara, kot je star Celovec. Že vojvoda Bernhard je pred mnogimi stoletji nameraval zvezati mesto Celovec z Vrbskim jezerom. S tem bi bil pač zelo ustregel želje mestnega prebivalstva, ki je potrebovalo lesa in poljskih pridelkov. Baje pa je svoj načrt umaknil na zahtevo vetrinjskega opata.

Šele leta 1527 je deželna gosposka sklenila, da se naj prirodni jarek, ki je segal od jezera proti mestu, poglubi in če bodo sredstva dopuščala, izpelje prav do mesta. Izkopavalna dela so opravljali domači delavci pod vodstvom dveh čeških strokovnjakov. Predno pa je prekop segel v bližino mesta, je trajalo več desetletij.

Prvotni prekop pa ni ležal južno od gradiča Loretto, kot je danes, temveč severno od njega. Če danes pri Paternionskem mostu na Beljaški cesti pogledamo proti jezeru, nam ne bo težko opaziti smeri, v kateri je ležal prvotni prekop. Tudi je že na prvi pogled možno opaziti globel, v kateri je tekel prvotni prekop. Zanimivo je tudi, da je v tem predelu vegetacija drugačna kot v okolici. Še dolgo časa potem, prav do začetka 19. stoletja se je v starem prekopu zadrževala voda. Verjetno so stari prekop opustili vsled tega, ker so iz zahoda prihajajoči jezerski valovi gomilili vanj sluz ter se je vsled tega mašil. Priroda pa je nudila južno od Loretta prav tako kratko, toda varnejšo vodno zvezo, katero so tudi izkoristili in seveda staro prepustili njeni usodi. Že leta 1616 je bila nova pot prehodna za čolne in splave.

Ta ugotovitev domačih zgodovincev pa je v nasprotju z Valvazorjem, ki trdi, da je ob gradiču Loretto okrog in okrog voda. Verjetno pa je mogoče to pojasniti s tem, da je polotok, na katerem je bil zgrajen, bil presek s prekopom, ki naj bi gradič varoval pred napadi. Čez prej omenjeni stari prekop je tudi še po njegovi opustitvi peljal most, katerega so uporabljali še dolga desetletja potem, ko je že novi prekop vodil proti mestu. Gradič sam pa je bil seveda v prvotnem obsegu mnogo večji, kot je danes. Njegova zunanja vrata so ležala na današnji strugi prekopa. Loretto se je obdržal tak prav do 1788. Gradič Loretto je, kot znano, zgradil grof Rosenberg leta 1650.

Zanimivo je vedeti, kakšne ladje so vozile po prekopu. Za časa cesarice Marije Terezije so po prekopu vozile blago in ljudi 3 po 61 čevljev dolge in 13 čevljev široke prevozne ladjice z nosilnostjo 500 stotov. Na vsaki taki ladji so bili po štirje pomorščaki.

Spočetka so imeli deželni stanovi edino

pravico na to trgovino. Leta 1735. pa je ta predprava prenehala, ko so nekateri Hodišani dobili dovoljenje za prevažanje s svojimi ladjicami in svojim blagom. Tako je nastala konkurenca. Kmalu je bilo vedno več kmetov, ki so ceneje in hitreje prevažali les v Celovec. Leta 1779. so deželne ladje prepeljale v mesto 3401 sežnjev lesa, kmetje na svojo roko pa 6851. Vse tedanje kurivo in gradbeni material za Celovec je bil pripeljan po prekopu. — Deželni stanovi so se pač pritoževali na

dvoru proti konkurenci kmetov, toda dvor, ki takrat stanovom že ni bil več naklonjen, je vse pritožbe odbil. Tudi jezerski ribiči so se pritoževali, ker so jim kmetje s svojim veslanjem in veselim vpitjem begali ribe in kvarili lov.

Deželnim stanovom pa seveda ni šlo toliko za to, po kom dobivajo meščani les, temveč za to, koliko dohodkov imajo sami od tega, ter so vsled tega iznašli nov vir: sklenili so zgraditi ladjice, v katerih bi bilo prostora za 10 do 30 ljudi in v katerih bi se prirode in zabave željni Celovčani vozili do jezera in po njem. Ta načrt pa so prekržali turški vpadi in njim sledeče vojne s Francozi.

ZDRAVSTVENI KOTIČEK:

Kako naj jemljemo zdravila?

Zdravila dobimo pri zdravniku ali v lekarni v praških ali v tabletah. Današnja zdravila so večinoma izdelana v tabletah, vendar se dobe še tudi v praških.

Kako jemljemo zdravila v praških?

Razlikujemo dve vrsti praška: za zunanjo in za notranjo rabo. Za zunanjo rabo so praški, s katerimi pripravljamo razne raztopine za različne obkladke ali za izpiranje. Večinoma se ti praški tope v mrzli vodi. Navodilo za uporabo takih praškov imamo navadno napisano zunaj ovoja na rdečem lističu. Rdeč listek nas opominja k pazljivosti, da ne uporabljamo zunanjih praškov za notranjo rabo, ker bi nam gotove sestavine lahko škodovala, če bi jih zaužili.

Praške za notranjo rabo dobimo navadno v škatlici ali papirnati vrečki. Pri uporabi stresemo prašek na jezik in ga poplaknemo s par požirki vode. Paziti pa moramo, da praška ne stresemo pregloboko v ustno duplino, ker lahko zaide v sapnik in povzroči neprijetno ščegetanje, da moramo začeti kašljati. S kašljanjem pa nam odnese sapa še preostali prašek iz ust. Torej pazimo posebno pri lahkih praških, da jih bomo nasuli na jezik in ne v ustno duplino.

Če denemo praške v vodo, se usedejo na dno, ker se v vodi ne tope. Zato moramo kozarec dobro pretresti, predno izpijemo vodo z zdravilom. Praškov grenkega in neprijetnega okusa ne jemljemo radi. Zato so zaviti v škrobaste škatlice, takozv. oblate. Tako škatlico pomočimo za trenutek v vodo, da se zmeha in jo potem pogoltnemo. Lahko pa tudi sami kupimo oblate v ploščicah v lekarni, jih zmočimo v vodi, da postanejo mehki in na sredo potem vsujemo grenki prašek. Potem pa vogale zgane- mo drug čez drugega in prašek pogoltnemo.

Ker pa so oblate vendar prenerodni, so pričeli izdelovati praške v tabletah. Praški so pomešani s posebno lepilno maso, ki ima to lastnost, da se v vodi v kratkem času raztopi. Vendar je najbolje, če tableto pogoltnemo kar celo. Sicer pa ta-

bleto raztopimo v vodi. Škrob, ki je v tableti, se napije vode in povzroči, da tableta razpade. Isto pa se zgodi tudi tedaj, če so tablete shranjene na vlažnem prostoru. Škrob se nasrka vlage in tablete razpadejo. S tem še ni pokvarjen, le težko je potem vzeti pravo množino. Včasih pa je tudi nevaren, ker je tableta lahko vsebovala snovi, ki so se pod vplivom vlage izpremenile. Takih razpadlih tablet zato rajši ne uporabljajmo.

Včasih so tablete prevlečene s čokolado ali sladkorjem, če bi bile same neprijetnega okusa ali grenke. Takih tablet ne smemo gristi, ampak jih moramo cele pogoltniti, da razpadejo šele v želodcu. Pogoltniti pa ne smemo tablet, ki jih jemljemo za razkuževanje ustne dupline. Te morajo v ustih razpasti.

Če uporabljamo praške za posipanje večjih površin, delamo to s kosom vate, katerega smo bili potisnili v prašek. S to vato nanašamo potem prašek na potrebno mesto.

Najbolj mrzli in najbolj gorki kraji sveta

Prej so splošno mislili, da je najbolj mrzlo na severnem in južnem tečaju zemlje, a najbolj gorko na ozemlju pod ravnikom. Po raznih raziskovanjih pa so že leta 1890 dognali, da je najbolj mrzlo v mestu Verhojanskem, ki leži ob reki Leni v Sibiriji. V teh krajih je tako mrzlo, da kaže toplomer pozimi skoraj 62 stopinj pod ničlo. Poleti pa ne kaže več kakor 15 stopinj toplote. Na obeh tečajih pa kaže toplomer pozimi le 30 stopinj pod ničlo. Človek ne more boljše prenaša mraz, kakor hudo vročino. Zoper mraz se moremo zavarovati na razne načine; da nas ne zebe, se gibljemo, kurimo, se toplo oblečemo. Zoper vročino pa nimamo mnogo sredstev, da bi se je obvarovali.

Kateri kraj na zemlji je najbolj vroč? Najprej so bili mnenja, da je najbolj vro-

Za naše gospodarje

Žito je v nevarnosti

Kadar kruha primanjkuje, takrat šele spoznamo pravo vrednost, takrat se ga šele naučimo pravilno ceniti.

Ko je bilo žita dosti, je moral kmet zaradi sebe in zaradi svoje lastne koristi skrbeti, da je imel žito tako spravljeno, da se mu ni pokvarilo. Danes je to dolžan kmet ne samo zaradi sebe, ampak tudi zaradi splošnosti. Ljudje so navezani drug na drugega, človek je družabno bitje, en stan je toliko vreden kot drugi, zato se morajo ljudje podpirati medsebojno.

Kljub vsemu temu, da je danes vrednost žita izredna in njegova vrednost ni vedno pravilno označena z razmeroma nizko ceno, pa je res, da se še nikoli ni pokvarilo toliko žita kot danes. To pa zato, ker so shrambe za žito neprimerno. Zaradi strahu pred potrebnimi pregledi zalog spravlja namreč večkrat kmet žito na čisto neprimernih prostorih.

Shramba za žito ali žitnica mora biti suha, zračna, hladna in snažna. Najboljše je seveda, ako je žitnica od znotraj dobro ometana in pobeljena. Tla naj bodo gladka, lesena ali pa z opeko tlakovana. Ker je žitnica večkrat vlažna, ako je v prtiličju stavbe, je boljše, ako imamo žitnico v prvem nadstropju oziroma na podstrešju. Take žitnice so veliko bolj suhe in zračne.

Nad hlevom navadno žitnica ni dobra, ker je preveč vlažna.

Ako imamo žitnico na podstrešju, mora biti žito zavarovano pred različnimi škodljivci in različnimi škodljivimi vplivi. Skozi odprtine in špranje v strehi prinaša veter sneg in dež, vlaga pa nato kvari žito. Na podstrešju se tudi ni mogoče obraniti različnih škodljivcev. Ako hočemo torej imeti žito na podstrešju dobro spravljeno, si moramo tu urediti primerno žitnico.

ZITO V DOBRE ŽITNICE

Žitnica mora biti zračna, zato mora imeti okna, ki se dajo lahko odpirati. Da ne morejo golobi in razne ptice v žitno shrambo, pritrdimo na okna železne mreže. Okna se morajo dati tudi dobro zapreti, da ne more do žita dež, sneg in sonce. Zato je dobro, ako se dajo okna zapirati z lesenimi vratci.

V žitnicah shranjujemo žito ali v kupih ali pa v posebnih predalih v žitnih skrinjah ali kaštah.

Ako je žito spravljeno v kupih, nasujemo žito v prvem času prav plitvo, da se žito ne znoji in ne greje. Razen tega moramo tudi plitvo nasuto žito večkrat premetati, premešati, da se ne ogreje. Šele ko je žito popolnoma suho, ga lahko spravimo v večje kupe. V prvih dveh mesecih moramo premetavati žito vsaj enkrat na teden, nato pa vsaj vsak mesec po enkrat. Bolj pogostoma je treba spet premetavati žito v prvi vigredi, ko se zunaj prične prva rast.

Tla v žitnici morajo biti gladka in brez špranj.

Večkrat imamo žito tudi spravljeno v žitnih skrinjah ali pa v lesenih predalih. To so leseni oboji, pregrajeni v štirioglate predale, ki imajo spredaj pri tleh vratca. Taki predali za žito zavzemajo malo prostora, ker v njih lahko žito visoko nasujemo. Da se nam pa žito v takih predalih ne ugrije in ne oprhne, moramo spravljati v take predale popolnoma suho žito. Vendar pa moramo tudi v takih predalih žito zračiti, to je premešati ali pa premetati iz enega predala v drugega.

ŽITNI ŠKODLJIVCI

V žitnici moramo varovati žito pred različnimi škodljivci, pred škodljivimi vplivi. Predvsem moramo paziti, da ne prihaja dež oziroma sneg v žitnico. Vlažno žito postane lahko plesnivo ali pa začne celo kaliti. Mokro žito moramo takoj posušiti.

Veliko škode morejo napraviti v žitnici tudi golobi, vrabci, miši in podgane. Miši in podgane najbolj uspešno zatiramo s pastmi, različnimi strupi, najhitreje pa jih preženejo dobre mačke. Pred ptičji za zavarujemo žitnico z mrežami na oknih.

Najhujši škodljivci v žitnici pa je žitni hrošček, žitni rilček ali žitni žižek. Ako se je ta škodljivec vgnezdil v našo žitnico, ga moremo le s težavo spet odstraniti. Žitni žižek je hrošček, približno 4 milimetre dolg, ozek in črnorjave barve. Samica leže proti vigredi po eno jajčece na posamezna zrna in to najraje na pšenično in rženo zrno. Iz jajčec se razvijajo ličinke, ki polagoma žrejo zrno in si delajo tako pot v notranjost zrna. Notranjost zrna nato popolnoma izgledajo, da ostane samo zunanja kožica. Dorasla ličinka se

nato v izgledanih zrnih zabubi in meseca julija izleže iz bube hrošček, ki se zopet plodi. Ker se torej ta hrošček zelo hitro množi, je tudi škoda, ki jo napravi, tako velika.

Ker se zarije hrošček v najmanjše razpoke in špranje v stenah, v podu in na stropu, ga je zelo težko uničiti, ako se je enkrat vgnezdil v žitnico. Mnogo hroščkov je večkrat v votlih prostorih pod podom žitnice, kamor padajo skozi špranje posamezna žitna zrna. Tu se more hrošček nemoteno razvijati in razmnoževati in od tu pridejo nato mnogoštevilni hroščki neopazeno in nenadoma v novo žito, ko smo mislili, da ni več hroščka v žitnici.

Žitni hrošček se skriva rad tudi v ostankih žita v vrečah in med razpokami in kotih tramovja, od koder napade nato nove zaloge žita.

Da se tega škodljivca iznebimo, je potrebno zato najprej temeljito očistiti in pregledati vso žitnico. Kjer so v dnu špranje ali razpoke, moramo deske dvigniti, da je mogoče pregledati in očistiti tudi praznine pod podom. Nato pa dno zložimo po možnosti tako, da je brez špranj.

Vse razpoke v stenah in v tramovju zamažemo, stene pa prebelimo še z apnenim beležem, kateremu smo primešali nekaj karbolina. Žitnico samo nato temeljito prezračimo in če je le mogoče, eno leto v njo ne spravimo žita. Tudi deteljno, močno dišeče seno, prežene tega škodljivca iz žitnice.

Žito, ki je že napadeno po žitnem žižku, sušimo oz. pražimo pri 60° C. Pri tej toploti poginejo vse ličinke v zrnju, seveda pa pri tem trpi delno tudi kaljivost semena. Ostalo žito pa čim bolj temeljito prezračimo, da pride vsako zrno v dotiko s svežim zrakom.

Ako pride ta škodljivec v naše žitnice, nam more uničiti skoraj vse žitne pridelke. Zato moramo zlasti sedaj proti vigredi skrbno pregledati večkrat zaloge žita. Ako pa smo opazili, da je v žitnici žitni hrošček, ga moramo z vsemi sredstvi poizkušati čimprej popolnoma uničiti.

O zimi in mrazu

(Gospodarsko kramljanje)

»Mraz pa res kar dobro pritiska letos,« je pravil Podrekar ter si mel roke, ko je vstopil tiste nedelje večer pri Mrakarju, kjer so se zbrali vaški gospodarji zopet na kramljanje, da se kaj pametnega pomenijo in kako modro »razderejo«. »Če bo šlo tako naprej, bo kmalu začelo pokati drevje v gozdu.«

»Nič se ne pritožuj, Podrekar,« mu je odvrnil Mrakar. »Zima brez mraza za kmeta ne velja nič in mila zima nikdar dobre letine ne obeta.«

»To je pa res,« je pritrdil Cencl, »čim bolj pritiska mraz, tem bolj polne kašče se ti obetajo! Tako so potrdili moj oče, ki so imeli za vsako priliko primeren ljudski rek pri roki.«

»Mraz in sneg nam pozimi že kar prav prideta,« je pritrdil Smrekar. »Letos je zaenkrat zapadlo prav toliko snega, da se je pot dobro uglasila in ti sani drčijo, da je veselje. Prava igrača je sedaj voziti drva

in les iz hoste in pa seno s planine. Da bi le držalo to vreme vsaj do Božiča, toda bojim se, da se bo kmalu skisalo. Tiste megle tam okoli Uršlje gore vsako jutro se mi prav nič ne dopadejo.«

»Bomo videli,« je menil Vreže. »Bošteto očee pravijo, da bo zaenkrat mraz še bolj pritiskal; oni imajo najboljši vremenokaz v svojih udih, kakor trdijo.«

»Mraza pozimi izlepa ni preveč,« je menil Mrakar, »in prav ima pregovor, ki pravi, da pozimi mraz kašče polni. Saj še sadna letina nikoli ni dobra, če je bila zima preveč mila.«

»Saj je to tudi docela razumljivo,« je povzel Jurač. »Če je dovolj mraza pozimi, zemlja dobro razmrzne, zlasti na njivi, če si jo že jeseni preoral in pustil ležati v surovi brazdi. Pravi užitek je potem spomladi pripravljati tako zemljo za setev in ker je dobro razmrznila in se razkrojila, bo seveda tudi bolje rodila. Zato pa pra-

vijo, da zimski mraz kmetu kašče polni. Ker pa pri ostrejšem mrazu tudi zemlja bolj globoko zmrzne, gre v nič mnogo škodljivega mrčesa in druge golazni, ki tam prezimuje, je v potem tudi zato letina boljša. Saj še hroščovo leto nikdar ni tako hudo, če je prej bila ostra zima. Zlasti pri sadju se to pozna. To ve najbolje Mrakar, ki ima najlepše sadovnjake v vasi.«

»To pa, to,« je pritrdil Mrakar, »če je ostra zima, se nikoli ni treba toliko bati škodljivcev na sadnem drevju in mraz ti marsikatero škropljenje prihrani.«

»Lepe sadovnjake imaš,« je menil Vreže, »in tudi tale tvoj tolkovec teče kakor olje. Za sadje izkupiš lep denar, vendar ti dajo sadovnjaki tudi dovolj dela.«

»Brez dela seveda ni nič,« je odvrnil Mrakar, »vendar se delo v sadovnjakih prav dobro izplača. Sicer pa toliko dela tudi ni, če opraviš vse sproti ter jih ne zanemariš in si začel pravilno že tedaj, ko si sadil.«

»Tamle pod rebrijo misliš tudi saditi, kolikor vem,« je povzel zopet Jurač, »ker si že jeseni izkopal potrebne jame. Šel sem parkrat tam mimo in videl, pa se mi zdi, da boš posadil le nekam redko.«

»Tisto pa ne,« se je smejal Mrakar, »pri živini me vženeš, Jurač, pri drevju pa ne. Vsi moji starejši sadovnjaki imajo to napako, da so pregosti, pa mi dajo zato mnogo več opraviti, kakor bi bilo treba in še ne donajajo toliko, kakor bi lahko. Zato pa sadim sedaj vse redkeje, kar sadim. Najmanj osem metrov morajo biti vrste narazen in prav toliko posamezna drevesa v vrsti. Tako namreč trdijo, vendar se zdi to meni še premalo in sadim zato raje v večji razdalji, tudi do dvanajst metrov. Seveda, dokler je drevje mlado, izgleda to mnogo prereditko, toda ko se pošteno razraste, je komaj dovolj daleč narazen. Vsako drevo rabi namreč svetlobe in zraka, pa zato drevja ne smeš nikdar tlačiti skupaj v goščo, če hočeš, da ti bo res dobro uspevalo in rodilo.«

»Dobro si povedal, Mrakar,« se je vmešal zopet Podrekar, »in večina naših sadovnjakov ima menda to napako, da so pregosti. Naši predniki so radi pregosto sadili in res žalostno je, da tudi dandanes tozadevno še vse preveč in preradi grešimo. Seveda, ko sadiš, se ti kaj hitro zdi prereditko, ker mlado drevo res rabi kaj malo prostora. Toda pomisli ti je treba, da bo drevo rabilo prostora, svetlobe in zraka tudi pozneje, ko se bo razrastlo in razkošilo, pa je zato vedno bolje saditi nekoliko bolj redko kakor pa gosto. Sicer pa imaš v redkem sadovnjaku tudi še pošten pridelek trave, dočim ti v gostem dober kosec nima kaj odkositi.«

»Tako je,« je nadaljeval Mrakar, »vem to iz izkušnje. Moj pokojni oče je bil dober sadjar, pa je vendar tudi rad sadil pregosto. Le poglejte moj sadovnjak na ravni pod vasjo! Pokojni oče ga je zasa dil nekaj let preje, preden mi je prepustil posestvo in si strašno mnogo obetal od njega. Po osem metrov narazen je vzel vrste, v vrstah pa je sadil le po štiri metre narazen. Dober svet je tam in drevje se je krasno razrastlo, potem pa je postalo pregosto. Par let sem se mučil z njim, (Nadaljevanje na 8. strani)

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

37.

Žrebec, ki ga je Marko že večkrat moral pognati, je sam od sebe raztegnil skok in drevel, kakor bi se bil splašil: »Volkove čuti,« je pomislil Marko, nategnil vajeti, da bi se mu konj ne spoteknil, napel pištolo in pripravil spet v levo k vajetim robevnico. Ni se dostikrat ozrl nazaj, da je zagledal volkove: »Več jih je nego dva.« Na to pa, da ga bodo morda raztrgali, niti pomislil ni.

Kljub temu, da se je oziral, ni Marko prezrl, kako je šinil Volkun po cesti naprej: »Zbal se je. Ne zamerim mu. Zadaj ga čaka gotova smrt.«

Bumf! je počila pištola. Pa Marko ni utegnil več pogledati, ali so volkovi obstali. Pred njim na cesti je nastal ravs, da so se mu lasje naježili. Kot blisk se mu je posvetilo, da je zašel med dve jati volkov, in sama sveta Barbara, ki je za srečno zadnjo uro, ga je navdihnila, da žrebeca ne sme spustiti s ceste in da nazaj ne more, da mora samo naprej, četudi ga spredaj čaka smrt.

Še kadečo se pištolo je vteknil v torbo, zagrabil z desno robevnico in že v istem trenutku poskočil z žrebcom, ki mu je hotel iztrgati vajeti, da osvobodi glavo in se sam brani z zobmi, v živ klopek, ki se je valjal in ravsval in cvilil na cesti, odbil z robevnico volka, ko se je pognal proti žrebčevemu vratu. In kakor vedomec je zdaval Marko naprej po zmrzli cesti.

Šele ko je zajezdil med prve hiše v Tr-

žiču, je popustil spet žrebca, ki se je v kljub hudemu mrazu od prepotenosti kadil, iz skoka v dir.

Spomnil se je Volkuna. Poklical ga je in mu večkrat požvižgal. Pa Volkun ni prišel.

Pred Pošto je poskočil Marko s sedla. V noge ga je zeblo in roke je imel tako trde, da je komaj privezal žrebeca. Ko pa je stopil na gorko med zakesnele goste, se mu je stemnilo pred očmi, da se je sesedel na klopi in glava mu je omahnila na mizo.

Od pogrnjene mize se je oglasil padar Vencelj Huš: »No, tak. Ne verjamete, da ima človek čreva in kri kakor prašič. Pogledjte ga.« Pokazal je Marka: »Tudi nazre se kakor svinja. Miha! Posadi ga v kot, da ne telebne na tla in se ne pobije.«

Miha je vstal in stopil k Marku. Prijel ga je za ramo in tako močno potresel, da je Marku zdrsnila kučma na tla in da se je napol zavedel in dvignil glavo. Miha je buljil vanj in se čudil.

Marko se je zavedel in vstal: »Miha! Padarja pelji v Krnice. In nocoj ni škoda ne denarja ne živine, je naročil Cena. Podlipnica umira.«

»Hudiča,« je zaklel pred Markom padar Vencelj. »Urša! Žganja prinesi, da fanta zbrihtam.«

»Podlipnica? Cenova žena?« je šumelo med gosti.

Padar pa je hitel spraševati Marka. »Ali se mudi?« je vprašal Miha Venceljna.

»Seveda se mudi. Pa, hudiča, če so volkovi na cesti.«

»Gospod,« je zamahnil Miha z roko: »Skozi hudiče vas pripeljem, ne samo skozi volkove.«

»Naprezi!« je privolil padar.

Miha je naročil Marku jesti in piti, da se ogreje, in hitel buditi še druga dva vozarja.

Razsedlali so žrebeca, osedlali par fuksov, zapregli par sircev, nametali kočev in kočuhov na sani, da padarja ne bo zeblo, nabili pištole in si jih še od drugih izposodili, prižgali plamenice, spustili vse tri pse in še preden je Marko ogledal kost, odzvonili na saneh skozi dvoriščna vrata na trg. Na saneh zadaj sta se peljala Vencelj in Marko, vodil jih je spredaj Miha sam, pred njimi pa sta na nevpreženih konjih jahala oba vozarja in pred njimi so tekli psi. Če je dvignil le en sam pes gobec in posmrčal proti gošči, je že kdo izmed vozarjev sprožil pištolo, da je zagrmel strel v mrzlo, gluho noč.

Pri žeganem studencu, tam kjer je Marko semvengrede preskočil ravsaajoči se klopič, so psi na okrvavljenem snegu zatulili in zalajali, kakor bi bili pobesneli, in konji so pričeli ritati in so stopili čez vrvi. Miha je moral na tla, da odméde konjem noge, jih prime spredaj za brzde in tako, sam ritenski, konji pa prav, pretegne čez kri, potem bo pa spet šlo kakor veter.

Tudi Marko je poskočil na tla in s plamenico v roki iskal po snegu. Obrnil je z nogo obgrizeno glavo: »Ne, to je volk.« Potem še čno: »Tudi to je volk. Morebiti jim je pa Volkun le ušel.« Potem še tretjo: »O, Volkun!«

Solze so mu stopile v oči od žalosti za zvestim psom. In je še posvetil po snegu. Nedaleč od Volkunove glave je ležala vsa okrvavljena Volkunova gradanica. Pobrall jo je in sedel nazaj na sani. Koj nato je Miha spet pognal.

Zvonili so zvonci, streljali vozarji, lajali psi, žvižgal je sneg pod sanmi in letel iz-

pod kopit preko glav in bakle so plapolale. Ljudje po vaseh so se to noč že drugič budili in marsikatero je bilo strah ob misli, da se najbrže vozarji, ki so umrli nagle in nepravilne smrti, vicaajo s konji vred v noči in mrazu in snegu, preganjani od volkov.

Pod razpadajočim gradom Kamnom so vozarji izprožili zadnji strel. Saj so se čutili že kakor doma. Še psi so postali bolj mirni.

Za Rodinami je Vencelj vrgel baklo v sneg in oddal dva strela zapovrstjo: »Lej ga, dedca, še v Babjem potoku se je bal volkov in se čuti šele sedaj varnega,« so sodili vozarji.

Oba strela je slišal Podlipnik in planil na prag: »Res je. Njegovi zvonci pojejo.«

»Že gredo,« je hitel praviti v kamro. Postavil je iz omarice zelenko brinjevca na mizo in kruh in nož iz miznice in tekkel odpirat lesu in bil kakor iz uma, ko so dreveli njegovi psi, njegovi konji in njegov vozarji in Marko in Vencelj na saneh mimo njega na dvor.

»Vencelj!« Kar objel bi ga bil.

Padar je pa samo hladno vprašal: »Ali jo še boli?«

»Še.«

Marko je šel za padarjem in Cenom v hišo, sam ni vedel kdaj, in videl je Venceljna, kako je vrgel rokavice in kočuh kar na tla in odšel s Podlipnikom v kamro. Mrmrajoče je povpraševal padar Podlipnico, ki je odgovarjala z oslabeлим glasom.

»Mama! Ni še prepozno,« je razločno povedal Vencelj.

»Kakor je božja volja,« je vdano spregovorila Podlipnica.

»Prav,« je rekel Marko in ugledal, kako ga izza peči začudeno gleda Manica.

Izpod domače lipe

SELE

Letošnji predpust ni ostal vdovec, kakor je najprej kazalo. Hribar Andrej, podomače Točaj v Kortah je potreboval gospodinj in je poprosil za roko Sp. Jugov Nani, ki mu je ni odrekla in tako smo imeli 19. januarja veselo ženitovanje. Prepričani smo, da bo mladi gospodar z ženko prav zadovoljen, zlasti če bo dobil za pust veliko skledo pustnih krofov. Njegovemu zgledu je sledil na Svečnico Karel Kavar, podomače Močnik, ki je popeljal pred oltar Marijo Travnik, podomače Ridovčev. Tako bo na znani Močnikovi kmetiji zagospodaril nov rod. Zanimivo je, da so se tekom enega leta iz Ridovčeve družine kar trije odrekli samskemu stanu in si dali nataktni poročne prstane: sin Valentin in hčerki Ida in Mici. Vsem želimo obilo sreče!

Prosvetno delo se je letošnjo zimo lepo razmahnilo. Po dveh letih uspešnih prireditvah je Prosvetno društvo na štefanovo in na Tri kralje uprizorilo častu primerno Vombergerjevo dramo »Vrnitev«, ki je lepo uspela, bodisi glede igranja, bodisi glede obiska. Preteklo leto je bilo šest prireditev, poleg tega pa so društveniki sodelovali pri treh farnih prireditvah. Knjižnica šteje 473 knjig, 110 bralcev si je izposodilo 788 knjig. To kaže, da knjige ne ležijo samo v omari, ampak čitatelji pridno segajo po njih. Nov odbor, ki smo ga pred kratkim izvolili, sestoji iz zastopnikov vseh krajev razprostrane župnije. Predseduje mu Olip Albin, podomače Zg. Cevhov. V bodoče bomo prosvetno delo poskušali še bolj poživiti.

RADIŠE

Radiše so znana vas ne samo po svoji lepoti, temveč tudi kot zaveden slovenski kraj, čeprav so samo dve uri oddaljene od Celovca. Vzrok, da je v Radišah tako, je, ker so se Radiše že od nekdaj kulturno živahno udejstvovali in Radišani so ponosni na svoj pevski zbor, pa tudi na svojo igralsko družinico.

Mnogim igram, ki so jih Radišani že igrali, je sledila zadnja nedeljo pred Svečnico veseloigra »Micki bo treba moža«, ki je prinesla mnogo burnega odobravanja in povzročila mnogo smeha. Med igralci je treba omeniti Rokovnikovega Hanzija, ki je igral Janeza zelo dobro in se je popolnoma vživel v svojo vlogo, kakor tudi Rumpelnikovo Lizi, ki je igrala Micko in sicer tako posrečeno, kakor zna le ona. Mnogo smeha je povzročil Nacek, ki ga je zelo posrečeno igral Kajžnikov Rudi, pa tudi Krasnikovi Seli, ki je igrala Replo, se je poznalo, da je bila že večkrat na odru. Pozabiti seveda ne smemo Zalehnarjevega Šimna, ki je vso stvar vodil in tako znatno pripomogel k uspehu. Po igri se je G. Tolmajer zahvalil igralcem za lepo prireditev, Pridovnikov oče pa je povedal nekaj vzpodbudnih besed. Med odmorji in na koncu igre je možki zbor za-

pel nekaj slovenski narodnih pesmi, ki so navdušile vse gledalce.

Kakor se sliši, je na sporedu še dokaj iger in upamo, da bomo prihodnjo igro lahko videli še pred Veliko nočjo. S tem lahko pokažemo svetu, kaj znamo, in da smo tudi mi, koroški Slovenci, kulturni narod, kar se v zadnjem času le prerado pozablja.

LOGA VAS

V »Kroniki« smo brali opis šolskih razmer v Vrbi in odgovor na to. Kot opazovalec in poznavalec razmer pa moram reči, da imata »oba« prav. Prvemu se skrbi za našo mladino v Vrbi razbere iz članka, drugi pa se krije za videzom. Otroci govorijo samo nemško, torej imajo še danes od šole nalog »Kärntner spricht deutsch«. In spovedujejo

se samo nemško — so le nekatere izjeme — torej sta si v Vrbi šola in zastopniki cerkve edini. Drugi pa ima v toliko prav, da se v tem ali enemu razredu poučuje kako uro slovensko, kot na srednji šoli angleščina ali francoščina — pesek v oči. Bo že Steinnacherjeva obveljala: kaj boste otrokom vsiljevali to slovenščino, ki jo že za Hodišami zmanjka. Napravite zopet sosvetne staršev — seve samo nemško misleče — in ti naj potem glasujejo, kako se naj otroke učijo. Naj ne reče kdo, da niso naši prijatelji daljnovidni in širokopotezni! Ti ti zares vse store za nas koroške Slovence! Imamo zares vse pravice lepo na papirju. Pesek v oči pa je, kako se izvajajo. Skratka: šolska oblast in zastopnika cerkve nam niso naklonjeni, še manj pa, da bi naš materin jezik smatrali za srčno zadevo. Smatra se samo za začasno breme — notwendiges Übel-Ballast, katerega se bosta oba dela oprostila takoj, ko bo pogodba podpisana. Sedaj pa se eden »ženira« drugega in nihče neče prvi resno začeti.

Pismo z dežele

V prejšnji številki Vašega lista, je Vaš dopisnik pod istim naslovom napisal točno in objektivno nekaj misli, ki si jih naj bi Avstrijci res vzeli k srcu, in se po njih tudi ravnali. Ker se popolnoma strinjam z njim, bi rad dodal samo še tole:

»Volkszeitung« je svoječasnoro poročala, da je neki visok avstrijski gospod izjavil, da je to »superdemokracija«, če avstrijske oblasti dovoljujejo dvojezične šole, v katerih se nemški otroci učijo slovenski jezik, namesto da bi se učili kak svetovni jezik. Naj mi bo dovoljeno najprej jasno in glasno odgovoriti, da je izraz »superdemokracija« zelo nedemokratičen. Bistvo demokracije je namreč: Spoštovanje osebe svojega bližnjega in vsled tega samemu sebi prostovoljno naložena disciplina posameznika do drugih, in tako tudi do vse človeške skupnosti ali države. To je demokracija, in ta se je razvila samo v državah zahodne Evrope, predvsem v Angliji in v Švici. Iz prej povedanega jasno sledi, da je izraz »super«, to je več kot demokracija, nemogoč in nesmiseln. Pojem demokracije po svojem bistvu ne dopušča takega izraza kot »super«, ali pa kakršnegakoli dodatka, kakor jih danes pogosto beremo. Demokracija je tu, ali je pa ni.

Kdor hoče vedeti, kaj se pravi demokracijsko pojmovanje, naj si vzame za vzgled Švicarje. V Švici imamo okrog 4.300.000 državljanov. Od tega 3.200.000 Nemcev, 750.000 Francozov, okrog 300.000 Italijanov in samo 50.000 takozvanih Retijcev. Ti Retijci — ostanek starih Keltov —, so po švicarski ustavi popolnoma ravnopravni Nemcem, Francozom in Italijanom. Imajo svoje zastopnike v zveznem parlamentu v Bernu, kjer govore v svojem jeziku, ki je ravnopraven »svetovnim jezikom«, da povnim izraz dotičnega gospoda. To je torej demokracija v praksi, in samo to je demokracija.

Švicarski Nemci so evropsko misleči Nemci. Naj navedem še en zgovoren pri-

mer njihovega demokratičnega pojmovanja. V Švici so ustanovili takoj po vojni, največ s prispevki švicarskih Nemcev, takozvano »Pestalozzi-jevo vas«; v tej vasi se vzgajajo osirotili otroci skoro vseh evropskih narodov, ki so žrtve svetovne vojne. V eni hiši so na primer samo nemški otroci (iz Rajha), v sosedni hiši pa poljski otroci. Poljski in nemški otroci se vsak dan skupaj igrajo, gredo skupno na sprehode in se uče spoštovati drug drugega. Teda nemški otroci se v šoli učijo v nemškem jeziku, poljski otroci pa v poljskem. V »domači« hiši se govori samo materin jezik. Vsakemu nemškemu otroku je rečeno: »Ti si Nемеc in to tudi ostani, spoštuj pa Poljaka, ki je ravno tako človek kot si ti.« Poljskemu otroku pa je ravno tako rečeno: »Ti si Poljak in to tudi ostani, spoštuj pa Nemca, ki je ravno tako človek kot si ti.«

Res, to je demokracija! Naj se Avstrijci ravnajo po tem svetlem vzgledu švicarskih Nemcev, ako hočejo dokazati, da so resnično v srcu in ne samo na jeziku za krščansko evropsko družino narodov. Če se bodo res ravnali po vzgledu švicarjev, potem bo samo po sebi odpadlo tudi vprašanje dvojezičnih šol, ker se bodo slovenski otroci učili v svojem, nemški pa v svojem, iz spoštovanja drug do drugega pa tudi jezik drugega. Za ozdravitev evropske družine narodov ne bodo ničesar doprinesli oni, ki s prstom kažejo na drugega kot manjvrednega.

Če se bodo Avstrijci ravnali po vzgledu švicarskih Nemcev, potem bodo res lahko mnogo doprinesli k utrditvi evropske skupnosti, za kar so gotovo tudi poklicani. S tem pa ne bodo dokazali samo svoje samobitnosti kot resnično avstrijski narod, temveč tudi, da so demokratičen narod v pravem smislu te prelepe besede, ki po svojem pomenu ne dopušča nobenega dodatka.

Bog daj, da bi spreobrnjenje sv. Pavla, ki ga je Vaš dopisnik omenil, pripomoglo k takemu pojmovanju in ravnanju.

SUHA

O nas tu doli — iz najvzhodnejše strani naše ljube Koroške — že dolgo niste brali kaj pisanega v »Koroški kroniki«. Popolnoma razumljivo. Saj se nam še opravičevati ni treba, ker ime samo že pove, da je pri nas velika suša. Še črnilo nam sproti shlapi, če hočemo kaj napisati. Povedati moramo, da zelo radi beremo »Koroško kroniko«, ker nam vedno kaj pametnega in koristnega pove.

V preteklem letu smo Sušani še kar nekam zadosti pridelali jedače in seveda tudi pijače, da nam jed lažje zdrkne po grlu. Povsod je treba mazati, so pač taki časi. Že res, da si moramo s krvavimi žulji služiti vsakdanji kruh, ker nam zemlja pač raje trnje in osat rodi, pa nič zato, je pač božji kruhek tem slajši, ko ga jemo.

Šolo smo sicer malo bolj pozno začeli, zato so pa otroci sedaj bolj pridni, da zamujeno nadoknadijo.

Na novega leta dan smo voščili srečno novo leto. Veselo in fletno smo si kar sami napravili. Gospod župnik so nam s prižnice povedali, koliko prometa je bilo v preteklem letu. Takole izgleda: V preteklem letu je bilo 25 rojstev. Od teh jih je bilo 18 zakonskih in 7 nezakonskih. Velik napredek na bolje, če pomislimo na lansko leto. Umrlo je 14 ljudi in sicer 13 odraslih in en otrok. Porok pa je bilo skoraj preveč za našo faro, so rekli gospod. Poročilo se je 10 parov in se vpreglo v zakonski jarem.

Naša Suha pa ni vedno »suha«. Včasih je presneto »mokra«. Kar pridite takole ob nedeljah in praznikih k nam, pa boste videli, kako se od tu ali tam po kaki grapi približe kakšen vinski bratec, pa precej »moker«, čeprav je iz Suhe. No, pa to še ni tako zanimivo, saj zato pa je božja kapljica, da nam greje srce, razlika je samo ta, da nekateri ne vedo, koliko »gorkote« prenesejo.

V nedeljo 21. januarja smo imeli pri nas žegnanje. Praznovali smo spomin Marijine zaroke, ki je patrona grajske kapele. In tokrat je bila Suha tudi pošteno »mokra«. V cerkvi smo pobožno molili in prav lepo peli Mariji na čast. Popoldne smo se pa v gostilni pri Virtu pošteno zasukali. Muzikanti, ki so bili s plesalci vred polni predpustnega razpoloženja, so tako okrogle dajali, da so nam noge kar same od sebe odskakovale od tal. Pa koliko nas je bilo! Kakor na sejmu. No, pa smo tudi »pravčasno« končali, kot se spodobi za žegnanje. Ko smo tako gasili sušo pozno v noč, smo naenkrat zaslišali neko kričanje ali boljše: cviljenje. Kaj je bilo? Ne boste uganili, zato kar naravnost povemo: Stara, dolgoletna navada je, da si ob takih prilikah skočijo v lase vročekrvni fantiči. Tokrat smo pa staro navado opustili, ker to je prevsakdanje in prenavadno. Namesto tega so se pa deklički spoprijeli in opraskali tako, da je stara navada skakanja v lase ostala. Morda je še boljše tako, ker deklički imajo daljše lase in si lažje skačejo v lase kakor fantiči. No, nekaj pa mora biti za zaključek, drugače pa še zanimivo ne bi bilo. Saj ni nikjer zapisano, da mora biti Suha vedno »suha«.

»Manica, pojdi z mano domov, da ne boš v napotje.«
»Grem, Marko!«
»Pojdiva!«

Ko so vstopili vozarji, da se ogrejejo, je vprašal Podlipnik tudi po Marku, da bi mu se zahvalil. Pa ga ni bilo več. In Ančki je bilo hudo.

Marko in Manica sta prišla domov. V veži je poskrbela Manica za Volkuna: »Marko! Volkuna prikljči; ne sme ostati nočoj zunaj.«

»Manica! Volkuna več ne bo; raztrgali so ga volkovi.« Dolgo je moral tolažiti sestrico, ki je jokala za psom kakor za človekom.

Manica je zaspala. Marko je obrisal Volkunovo gradnico, zvil s trte obod in jo napel nanj. Zabil je nad svojo posteljo žrebelj in obesil nanj okroglo napeto gradnico: »Noben pes je ne bo več nosil.«

Kakor trnjeva krona je visela gradnica nad Markovim zglavjem.

Pa Marko ni šel ležat. Sedel je pri mizi, strmel v bukve in premišljal besede iz svetega pisma:

»En dober dar je ena dobra shena, leta dar bo dodilen timu, kateri se Boga boji k' polonaniu niegovih dobrih del.«

»Nocoj sem storil dobro delo. Se že lahko reče, da sem rešil Podlipnic življenje, in Ančka ne bo v napotje mačehi in — ne bo moja žena. Kdo naj razume —?«

Legel je in slišal vse ure.

Tisto noč so prikopali pri Rmanu volkovi pod pragom v kozjak in raztrgali vse tri koze. Podlipnik je škodo povrnil, ker je ozvalil volkove iz Peči v Krnice, da niso medli Marku, očarju.

16. REBER SPET CVETE.

Sonce je vzelo že skoraj ves sneg v Rebri. Po polju pa, kamor se sonce ne more z močjo upreti, so gospodarji posuli ozimne s pepelom, da čimprej odkopne in se žito pod poleđenim snegom ne zaduši. Po mejah so razmetali seneni drob, da bi trava bolj gosto pognala.

Čez dan je sijalo sonce, zjutraj pa je še vedno držal sren, v sencah celó ves dan.

Pa je zapihal jug, začel je topiti sneg tudi v sencah, razdril saninec in opral zemljo z dežjem.

Podlipnica je še vedno ležala. Razmišljala je o tem, kar se je bilo dogodilo tisto mrzlo noč, ko jo je napadlo, in je povedala možu: »Cena! Od Ančke sem poizvedela, da naju je Marko pod oknom poslušal in je vse slišal, kar sva se v terek večer pogovarjala, pa ji noče povedati, kaj in sedaj hoče zvedeti od mene, pa bodi brez skrbi, ne bom ji povedala.«

»Bog obvaruj!« je pritrdil ženi Podlipnik. »Da je pa Marko pod oknom poslušal, je bilo prav in ga ni treba biti zato sram. Je pa že bolj nerodno meni, ki sem se ob Cenekovi smrti na kranjskem klanecu prenaglil. Saj bi rad popravil, pa kaj, ko fanta ni blizu. Jaz grem pa tudi težko k njemu. Saj njegovega dela ne morem plačati; ni denarja za to. Psa mu pa moram vrniti. Naj pride in naj vzame, katerega hoče; saj ima tri na izbiranje. Ali pa naj ga drugod poišče, če mu naših nobeden ni všeč. Mu bom pa v denarjih povrnil.«

Podlipnik je čutil, kakor bi bil za vrat ujet v skopec, in Anca ga je dobro razumela: »Cena! Ni se ti treba poniževati. Pusti, bom jaz uredila. Ančka naj pride k meni.«

In Ančka, ki je pravkar premišljevala, kako bi se izmuznila od doma, da bi je ne pogrešili, je kmalu nato z atovim dovoljenjem in maminimi naročili tekla k Primožu.

»Spet tiščiš v knjigo, modrijan!« ga je podražila in se zasmejala.

»Vedno in vedno se mi odpira od dobre žene in dobrega daru, sem pa ta dva lista zlepil, da bom še drugod bral.«

»Prav si naredil.« Ančka se je zresnila in stopila k njemu.

Marko pa se je nagnil naprej in je ves trepetal kakor hrast, ki ga zimska burja ukloni in se igra in pošumeva z njegovimi premrlimi listi. Umirjeno in otožno je povedal: »Ančka! Uvidim, da ti ne moreš biti moja.« Pa je šinil žarek veselja preko njegovega obraza: »Mamo imaš pa le še in ne boš dobila mačehi in ne boš v napotje pri hiši. Bolj prav je tako, Ančka!«

»Da. Mamo si mi rešil.«

»Ko bi bil še Ceneka mogel.«

Sedla sta tesno drug k drugemu, oba žalostna.

Pa je znova zaprosila Ančka: »Marko! Povej mi vendar, kaj sta se ata in mama pogovarjala?«

»Nak. Tega ti ne povem. Sem že prej preveč rekel.«

»No, povej vse!« je silila vanj.

»Naj ti mama pove, če hoče.«

»Mi ni hotela.«

»Ima prav.«

»Povej ti!« S pestjo je potrkal ob mizo in hotela biti huda.

»Zastonj se trudiš. Od mene ne boš zvedela nikoli.« Marko je vstal in se srehodil po hiši.

»Nikooooli!« Otožno je zategnila besedo in tudi vstala in še enkrat ponovila: »Ni-

koooli? In kadar bom tvoja žena, kajne, mi tudi ne boš vsega zaupal?«

»Vse bi ti zaupal, pa sem ti že povedal, da ti ne moreš biti nikooooli moja žena.« Sedaj je Marko otožno zategnul »nikooooli.«

Ančka se je ujezila in udarila ob mizo: »Kaj ti veš!« Pa se je koj umirila in šla k Marku, ga prijala za obe roki, pa ne za dlani, nad komolci, in se je s široko odprtimi očmi zagledala v njegov žalostni obraz: »Marko! Meni pa nekaj pravi, da bova po vsem tem trpljenju midva še tako srečna.«

S trepetajočimi ustmi je Marko bolj pošepetal kakor rekel: »Bog te usliši, Ančka!«

Takrat je Ančko premagalo. Padla je Marku okrog vratu in jokala. Marko pa jo je tolažil: »Ančka! — Ančka! — Ančka! — Če mi boš res kdaj za ženo dodeljena, ti povem, ko ostaneva po svatbi sama, najprej to, kaj sta se v terek večer tvoj ata in tvoja mama pogovarjala. Ančka! Naj bo z nama kakorkoli, mamu imej rada. Le kako se je tvoj ata Boga bal in kakšna dobra dela je položil k božjim nogam, da mu je bila kot žena dodeljena tvoja mama. Sama sveta Ana, mati božje matere, ni mogla biti boljša.«

»Saj jo imaš ti tudi hudo rad in ona tebe tudi.« Ančka se je skozi solze nasmehnila.

»No, Ančka, umiri se. Objokana ne moreš skozi vas. Posebno od nas ne. Kaj bi ljudje rekli? No, Ančka! Ančka!«

Ančka si je brisala oči: »Veš, ata tudi ve, da sem šla k tebi, pa ni nič rekel. Poš videl, da bo še vse dobro. Naročil je, da pridi po psa, ko so ti volkovi strgali Volkuna. Ali pa drugega kupi, bo že ata plačal.«

(Dalje prihodnjic.)

RADIO CELOVEC

(Nadaljevanje)

REDOVNISTVO — USTANOVITEV IN POMEN

Pomembna središča verskega, kulturnega in gospodarskega življenja v srednjem veku so bili samostani. Ustanavljanje in širjenje samostanov na Slovenskem spada v okvir verskih in duhovnih gibanj zapadne Evrope, ki so se preko naših sosedov razširila tudi na slovenska tla. Samostani na Slovenskem so le majhen del velikih samostanskih skupin zapadnega krščanstva. Ves način njihovega, gospodarskega in socialnega življenja gre vzporedno z onim v zapadno in srednjeevropskih samostanskih družinah.

Spčetka ima redovništvo večjo zaslugo pri širjenju krščanstva med Slovenci nego svetna duhovščina. Prvi misijonarji v Karantaniji so redovniki. Prvi pokrajinski škofje so izšli iz redovnih vrst. Gorazd in Hotimir spoznata krščansko vero v samostanu. Vkljub ozki povezanosti s samostani in redovniki je pa ožja slovenska zemlja dobila samostane primeroma pozno. Najstarejši leže ob robu slovenske zemlje in so le neke vrste izhodišča za misijonarstvo med Slovenci. V to vrsto spada stari samostan v Štivanu ob Timavi in obe bavarski ustanovi iz druge polovice 8. stol., Innichen in Kremsmünster.

V slovenskih pokrajinah je, prav kot pri organizaciji fará, tudi pri ustanavljanju najstarejših samostanov prva Koroška.

Dvanajsto stoletje je z novimi cerkvenimi strujami, zahtevami in potrebami prineslo nove cerkvene redove, ki so se primeroma hitro udomačili tudi pri nas. Iz reda sv. Benedikta se je kot poseben red pomladil red cistercijanov ali »belih menihov«, kakor so jih po njihovi beli obleki imenovali. Še za življenja ustanovitelja novega reda, sv. Bernarda (umrl leta 1153), so nastali cistercijanski samostani na slovenskih tleh.

Drugi nov red, ki je že v 12. stoletju dobil svoje ustanove na slovenskih tleh, je kartuzijanski.

Kartuzijanski samostani pomenjajo v gospodarskem razvoju naše zemlje znatno manj od benediktinskih in cistercijanskih. Ustanovljeni v samotnih krajih se posvečajo bolj premišljevanju (kontemplaciji) in znanstvenemu delu kot dušnopastirskim potrebam širokih ljudskih plasti. Na te so se, posebno v mestih, obračali in jim posvečali pažnjo novi redovi 13. stoletju, minoriti, avguštinci in dominikanci.

V pridigi je prvo sredstvo za velike uspehe teh novih, »beraških redov«. Boj proti krivim veram, čigar glavno orožje je živa beseda in ki so si ga posebno dominikanci zapisali na svoj prapor, je bil potreben tudi na slovenskih tleh. Lotili so se ga novi redovi, ki se že nekaj desetletij potem, ko so bili ustanovljeni, pojavijo med Slovenci.

Minoriti ali manjši bratje so se razširili kmalu po smrti njihovega ustanovitelja, Frančiška iz Assija (u. 1226), tudi na Slovenskem. Najkasneje leta 1242 so bili že v Ljubljani in nekako ob istem času v Celju, Mariboru, Ptujju in Beljaku.

V 13. stoletju nastanejo na Slovenskem tudi prvi ženski samostani.

Samostani so do 15. stoletja skoraj edina tirišča znanstvenega in literarnega dela na slovenskih tleh. V Jurkloštru, »kjer ga je redila slovenska zemlja«, je napisal

Radio Celovec

Sobota, 14. februarja:

7,15 Iz svetovnega tiska,
17,10 Pregled sporeda za prihod. teden.

Nedelja, 15. februarja:

7,30 Jutranja glasba,
17,10 Poročila,
19,30 Polurna oddaja.

Ponedeljek, 16. februarja:

7,10 Zgodovinsko predavanje,
17,10 Poročila.

Torek, 17. februarja:

7,15 Jutranja glasba,
17,10 Poročila.

Sreda, 18. februarja:

7,15 Jutranja glasba,
17,10 Poročila.

Četrtek, 19. februarja:

7,15 Zvočni tednik,
17,10 Poročila,
18,00 Polurna oddaja,
19,15 Pouk slovensčine za nemško govoreče.

Petek, 20. februarja:

7,15 Literarno predavanje,
17,10 Poročila.

Morebitne spremembe bomo objavili v radiu

govori po časopisu

kmalu po letu 1260 redovnik Sifrid, doma iz Svabskega, rimano pesem o ustanovitelju Jurkloštra, Babenberžanu vojvodu Leopoldu VI. Sifrid je poleg tega historiografskega (zgodovinskega) dela zložil še nekoliko pesniških (poetičnih) spisov, posvečenih asketskemu (premagovanju) življenju kartuzijanskih menihov. Od jurklošterskih literarno delovnih menihov je treba omeniti še bogoslovne (teološke) pisce: Odonu iz Novare (u. 1200), avtorja pridig, ki se do danes še niso našle, Mihaela iz Prage (u. 1401), avtorja dveh teološko-asketskih del, in Nikolaja Kempfa iz Strasbourgja (u. 1497). Tudi sosednja kartuzija v Žičah je dala srednjeveški latinski in nemški literaturi nekoliko avtorjev. Brat Filip, doma iz zapadne Nemčije,

je v prvih desetletjih 14. stoletja sestavil v nemškem jeziku obširno pesem o življenju Matere božje. V Žičah je imel od leta 1398 do 1410 svoj sedež generalni prior kartuzijanskega reda, Štefan Maconi iz Siene, ki je tekstu večje legende sv. Katarine iz Siene, napisanemu leta 1401 v Jurkloštru, dodal lastnoročne opazke o življenju svetnice, katere prijatelj je bil.

Originalna (izvirna) historiografska dela, nastala v slovenskih samostanih, so redka in po večini neznatna po vsebini in obsegu. Letopisov, z izjemo nekaterih kratkih beležk iz Stične, ne poznamo. Visoko nad ostalimi sodobniki je delo Ivana, ki je bil v koroškem Vetrinju od leta 1310 do 1345 za opata. Ivan, po rodu Francoz iz okolice Metza v Loreni, je avtor zgodovinskega dela »Liber certarum historiarum« (Knjiga nekaterih dogodivščin), ki ni le prvovrsten vir za zgodovino slovenske zemlje 13. in 14. stoletja, marveč tudi eden najodličnejših tekstov evropskega zgodovinskega (historiografskega) v srednjem veku. (Dalje prihodnjič.)

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 mesto na Koroškem; 5 mesto na Koroškem; 11 kraj na Koroškem; 16 vodna tvorba; 17 tuje žensko krstno ime; 18 del roke; 19 jezero v Abesiniji; 20 utežna, dolžinska, ploskovna... 21 zemeljski vdor; 22 riževo žganje; 23 kot pri 16 vodor. 24 očka; 25 reka v Savinjski dolini; 26 svod, vrsta stropa; 27

Navpično: 1 vrsta monarha; 2 strešni material; 3 kot pri 30 vodor.; 4 prva številka; 5 nasprotje od nizke; 6 podoben, sličen; 7 oblika vode; 8 drugo ime za mesto Drinopol; 9 prevozno sredstvo; 10 šesta, prva in enajsta črka v abecedi; 11 računati s številkami; 12 kraj prvega čudeža; 13 ženski osebni zaimsek; 14 naris, skica; 15 strupeni plin; 20 žensko

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60

telovadni izraz, telovadni gib; 28 sorodnica; 29 domača žival, vrsta goveda; 30 zupanje, religija; 31 za življenje potrebna snov; 32 moško krstno ime; 33 roditeljica; 34 stenska prevleka; 35 naplačilo; 36 vidna posledica premikanja; 37 zglede, lep primer, (v = u); 38 domača perutnina; 39 drobec, miselni odtenek; 41 moško ime; 42 mesto v Severni Afriki; 43 denarna enota sosednje države; 44 grški bajeslovni junak; 45 osebni zaimsek; 46 zadnja beseda v očenašu; 47 prvi bajeslovni letalec; 48 zdravilna rastlina; 49 morska riba; 50 del sesalke ali črpalke; 51 avstrijski operetni komponist; 52 nauk o preteklosti; 53 počasi prodirati skozi snov (tekočina skozi snov).

krstno ime; 21 nadležna žuželka pri koptanju; 22 član azijskega plemena, ki je v srednjem veku vdrl v Evropo; 23 del noge; 24 kot pri 22 navp.; 25 pisalna potrebščina; 26 kralj ptičev; 27 glasnik k cerkvenemu opravilu; 28 teža zaboja; 29 znamka avtomobila; 30 stara dolžinska mera; 31 mesto čevljarske industrije na Češkoslovaškem; 32 koroški izraz za jezero; 33 štajerska reka; 34 obdati; 36 cilj, linija; 37 javna ustanova; 38 oblika las; 39 kraj pri Domžalah; 40 uživati tekočo hrano; 41 kratko žensko krstno ime; 42 delo obraza; 43 nedelaven; 44 veznik; 45 zlikovec, dolgoprstnež; 46 vzklik; 47 kraj pri Ljubljani; 48 osebni zaimsek v množini; 49 kratica za »svojeročno«; 50 druga in prva črka.

O zimi in mrazu

(Nadaljevanje s 6. strani.)

pa mi ni rodilo kakor treba. Vedel sem, kje tiči vzrok, toda dolgo je trajalo, da sem se odločil ter šel in izkopal vsako drugo drevo v vrsti, tako, da je bila potem razdalja vrst in dreves v vrstah po osem metrov. Pa mi lahko verjamete, da mi dá sedaj tisti sadovnjak mnogo manj dela kakor preje, rodi znatno več in neprimerno boljšega sadja, poleg tega pa še nakosim znatno več. Zato pa tudi sadim sedaj raje vse še redkeje, če sadim na novo.

»Vse, kar je prav,« se je oglasil zopet Smrekar, »toda lepo sadje pa imaš, Mrakar, to ti mora vsak priznati, pa tudi tale tvoj tolkovec je čisto nekaj posebnega. Kapljica, s katero si nas danes postregel, je kakor vino in je tudi barve prav take.«

»To je dobesedno pravi tolkovec,« se je smejal Mrakar. »Dandanes meljemo sadje za sadjevec le še v sadnih mlinih, ki so seveda železni. Če pa pride sadje za dalj časa v dotiko z železom, potemni in zato je dandanes sadjevec vedno bolj ali manj temne barve. Tale, ki ga danes pijemo, pa je nalašč napravljen še po starem načinu. Sadje namreč ni bilo mletu, temveč tolčeno z lesenim batom v leseni kadi in prav tako stisnjeno v enostavni, čisto leseni stiskalnici, tako da sploh ni prišlo v dotik z nobenim kovinastim predmetom. Zato pa tudi je tako lepo čisto svetle barve. Nekdaj, ko še ni bilo sadnih mlinov,

so vse sadje za sadjevec tolkli, pa ga zato tudi imenovali tolkovec in to ime mu je ponekod še vedno ostalo, četudi ni več opravljeno. Ali boš ti novo vrsto smodnika iznašel, Cencl, ko tako naporno nekaj premišljuješ?«

Cencl je sedel na koncu mize, si podpiral glavo ob roko in očividno težko nekaj mozgal.

»Kaj razmišljam, vprašaj,« je rekel in dvignil glavo. »Razmišljam, kako temeljito sem ga polomil in premišljam, kako bi sedaj to popravil. Na ledinah za vasjo nameravam spomladi zasadiť sadovnjak in sem tudi že izkopal jame, toda le po štiri metre narazen na vse strani. Sedaj vem, da bo to pregosto, toda žal, preje nisem pomislil na to, sedaj pa ne vem, kaj in kako bi. Poleg vsega mi kar lepa trava raste tam in ne bi prišel rad ob tisto košnjo. Res ne vem, kaj bi napravil.«

»Kaj pa nameravaš saditi?«

»Jabolka, seveda.«

»Potem pa kar popravi, dokler je še čas,« je dejal smeje Mrakar. »Vsako drugo vrsto zasuj, potem pa še vsako drugo jamo v preostalih vrstah. Na ta način boš dobil oddaljenost po osem metrov na vse strani, kar bo za silo že šlo. Če pa ti je mnogo za krmo, pusti le vsako tretjo vrsto in vsako tretjo jamo, da boš imel oddaljenost po dvanajst metrov, pa ne boš kosil manj kot sedaj, sadju pa bo tudi le

v korist. Saditi pa moraš seveda le visokodebelne jabolane.«

»Tako je prav,« je povzel Podrekar in se dvignil. Toda pozno je že in domov moramo, četudi se nam nič kaj ne mudi, ko nas gostiš, Mrakar, s tako dobrim, res pristnim tolkovecem. Zopet smo se nekaj pametnega in koristnega pomenili in večer nam je minul, kot bi mignil. Prihodnjo nedeljo pa naj bo kramljanje pri meni, če vam je prav.«

»Prav, prav,« so pritrdjevali soglasno. »Takile domači pogovori ob dolgih zimskih večerih so res nekaj pametnega in koristnega.«

»Zlasti še ob tako dobrem tolkovecu,« je pristavil Vreže smeje, »v moji so se v najboljšem razpoloženju razšli.«

Gospodarski napredek

Zaradi ukrepov, s katerimi je država pobrala prihranke, je ljudstvo zelo potrto. V tej splošni potrtosti prinašajo listi poročila o gospodarskem napredku, ki nam dajejo upanje, da bo s skrbnim delom le mogoče priti v ravnotežje in si bomo mogli pridelati svoj kruh in se mogli obleči.

»Sparkassenzeitung« poroča o tem na predku sledeče:

Delavcev je bilo zaposlenih (mož in žensk)

julij 1946	1947
1.770.841	1.880.558

Nastavljencev	467.676	461.199
---------------	---------	---------

Iz tega torej vidimo, da je bilo leta 1947 109.700 delavcev več, nastavljencev pa je bilo leta 1947 6377 manj.

Službenih mest je bilo leta 1947 julija meseca prostih 119.779, službe pa je iskalo 42.587 ljudi. To pomeni, da je primanjkovalo gospodarstvu še 77.000 ljudi.

Proizvodnja je bila na splošno leta 1947 dosti boljša kakor pa leta 1946.

Pregled je sledeč: julij 1946 1947

premoga	8.019 ton	16.026 ton
---------	-----------	------------

(to je že 83% redne proizvodnje)

rjavega premoga	197.519 ton	238.760 ton
-----------------	-------------	-------------

(to je 88% redne proizvodnje)

železne rude	57.313 ton	99.393 ton
--------------	------------	------------

surovega jekla	15.887 ton	38.396 ton
----------------	------------	------------

pločevine	11.551 ton	23.973 ton
-----------	------------	------------

bakrene rude	530 ton	1.415 ton
--------------	---------	-----------

magnezita	5.267 ton	18.629 ton
-----------	-----------	------------

papirja	9.425 ton	10.936 ton
---------	-----------	------------

izvoz je znašal	30,5 milj.	71,7 milj. S
-----------------	------------	--------------

uvoz	30,5 milj.	112 milj. S
------	------------	-------------

Iz britanske Malake smo dobili blaga za 43.000 S mesečno

prodali	128.000 S	mesečno
---------	-----------	---------

Iz Egipta smo dobili blaga za 848.000 S mesečno

prodali blaga za	212.000 S	mesečno
------------------	-----------	---------

Iz Južne Afrike smo dobili blaga za 97.000 S mesečno

prodali blaga za	169.000 S	mesečno
------------------	-----------	---------

Izvažali smo največ lesa, magnezita in železne rude.

Poročilo nam kaže, da končno napredek v enem letu ni bil tako slab, da bi bilo treba obupavati.

Iščem Slovenko za gospodinjska dela.

JORDAN MARINO, Feldkirchen,

Norikaplatz 4 — Gärtnerei.

Čevljarsko delavnico

po možnosti z dvema strojema vza-

mem v najem ali pa sprejemem mesto

poslovdje. Ponudbe na oglasni od-

delek »Koroške kronike« pod: »V

najem.« 464

SLOVENEK

ki se je vrnil jeseni leta 1946 zaradi

bolezni iz ruskega ujetništva in obi-

skal svoje sorodnike v delavnici zi-

darskega mojstra Raubwolda

(Rosentalerstrasse) in govoril tam z

nekim delavcem in mu povedal, da je

bil z nekim Trapp-om Alojzijem,

roj. 13. IV. 1897 v Blatogradu na

Koroškem skupaj v ruskem ujetni-

štvu, naj blagovoli javiti svoj naslov

gospe I D I T R A P P v Blatogradu

(Moosburg 28) na Koroškem ali pa

upravi »Koroške kronike«.